פינפטער יאָהרגאַנג
№ 5 (33)
לאָדז.

בית-יעקב-זשורנאַל

ערשיינט יעדען ראש-חודש

ב"ה סיון-תמוז
תרפ"ח – 1928

איש-לוי.

גאַראַנטיען פאַר'ן מאָרגען פון יודיש-קולטור

זעלטען, אז יונגע בעוועגונגען זאָלען אַריינדרינגען אין לע-בען מיט אַזאַ קראַפט און שנעלקייט ווי די „בית-יעקב" בעווע-גונג. פון איבעראַל, פון פערוואָרפענסטען יודישען תחום, דער-גרייכט צו אונזערע אויערען די פריידיגע בשורה, אַז די אידעע פון „בית-יעקב" שלאָגט וואָרצלען און געפונט אומעטום התלהבות'-דיגע אָנהענגער.

און נישט קיין חידוש. שוין צו הפקר'דיג און טרויעריג איז געווען די לאַגע פון רעליגיעזען חנוך אויף דער יודישער גאַס. די מאָדערנע מענשעלעך האָבען אין די לעצטע יאָר-צעהנער פער-לייגט אַ גרויסע נעץ פון פערשידענע לעהר-אנשטאַלטען, אום צו געווינען די אונטערוואַקסענדע גענעראַציע.

נו, איז דער סך-הכל טאַקי געווען גאָר אַ קלאָגעדיגער.

...ענדליך און מיר האָבען דערוואַכט. בחזון, ווי בשעת אַ שריפה, האָט מען גענומען ראַטעווען דאָס חנוך-וועזען. אויף דער שנעל האָט מען אויסגעבעסערט דאָס חדר-והמגפה נעצרה... די לאַגע האָט זיך עטוואָס פערבעסערט. טאַקי נאָר „עטוואָס", ווײַ עס בלייבט נאָך פיעל צו וואונשען ביז דער פער-פאָלקאָמונג פון אונזער ערציהונגס-אַפּאַראַט.

אָבער אין דער צייט, ווען פאַר דעם זוהן האָבען מיר שוין מעהר-וויינינג עפּיס געשאַפען, איז פאַר דער טאָכטער נאָך גאָרנישט געטהון געוואָרען, נאָר ווייטער געלאָזט איהר ערציהונג אין פרעמד-אכזריות'דיגע הענד. אַלס זעלבסטפערשטענדליכער רעזולטאַט פון דאָזיגען אינדיפירענטיזם איז די פרוי, וועלכע האָט אַזאַ דאָמינירענדע ראָל אין דער משפחה, על פי-רוב פערבליבען לחלוטין-פאַסיוו דעם יודישען גייסט, ווען שוין נישט איהם גאָר אויסגעשפּראָכען-נעגאַטיוו. אַוויערנאַך האָט זיך געשאַ-פען דער דואַליזם אין יודישען הויז. משפחה-טראַגעדיעס האָבען זיך געמעהרט, וואָרים דער דיסאָנאַנס פון געגענגעזעצטע וועלט-קוקען האָט זיך בולט בעמערקט צווישען מאַן און ווייב...

און יעצט דאָס טרויעריגסטע: האָבען דען קינדער פון עהנליכע נישט-נאַטירליכע זווגים געקאָנט אויסוואַקסען אַנדערש ווי אוננאַר-מאַל?; אַזוי איז געשטערט געוואָרען דער שלום-בית, די פולע האַרמאָניע און קיילעכדיגע גאַנצקייט, פונ'ם אַמאָליגען בית-יעקב.

היינט זענען מיר שוין ליידער שווער-געפּרובטע; יעצט איז שוין פאַר אַלעמען קלאָר דאָס גרויסע נס וואָס אינ'ם „בית-יעקב" געדאַנק.

„בית יעקב" איז די פערזיכערונג פון אונזער ביסעל יודיש-קייט אויף להבא. ווען די קומענדע בעל-בית'טע אין דער יודי-שער שטוב פערשטעהען איהר תכלית און פליכטען אַלס רעליגיע-זע מוטער און מענש, איז ממילא גאַראַנטירט די פאָרטזעצונג פונ'ם יודישליכען טריב אויך אויף שפּעטער. אנדערש זענען מיר, ווען אויך ביי דער בעסטער און פרומסטער מענער-ערציהונג, חלילה פערלוירען. פון דער געשיכטע ווי אויך פון דער געגענוואַרט ווערט דאָס דאָזיגע געדרינגען.

ווי דערמאָנט, האָט דער עם-הספר מיט גרויס דאנקבאַרקייט אויפגענומען דעם טיפ בית-יעקב-שול. מיט פערלייכטערונג און רוהיגקייט פערטרויען דאָרט עלטערן זייערע קינדער. מיט'ן אימ-פעט פון דער מאַמע, וואָס רייסט זיך צו אַ שוין לאַנג נישט גע-זעהן קינד, וואַקסט אויס די „בית-יעקב"-שול אינ'ם יודישען ישוב. אָבער עס ליגט איין גרויסע שטרויכלונג אויפ'ן וועג פון „בית-יעקב". נעמליך די לעהרערין-פראַגע. עס פערפעהלט ביי אונז פעדאַגאָגישע קרעפטען צו דער לייטונג און אונטעררייכט אין דער רעליגיעזער טעכטער-שול.

דאַדורך איז גיך רייף גע-וואָרען דער געדאַנק וועגען גרינ-דען אַ סעמינאַר, וואָס זאָל לי-פערען גוט-געשולטע פעראַנט-וואָרטליכע ערציהערינס פאַר „בית-יעקב". דער בעדאַרף איז עלעמענטאַר פערשטענדליך. האָט טאַקי דער געדאַנק גלייך געווי-נען די ברייטע אָנערקענונג און אַרויסגערופען אַ אַלגעמיינע בע-גייסטערונג.

פערוואַלטונגס-ראַט פון בית-יעקב אין קראָקאָ.

1) דר. ש. דייטשלענדער, 2) הרב משה חיים לויא, 3) געוו. סענאַטאָר מ. דייטשער, 4) געוו. סענאַטאָר י. בוימינגער, 5) ח. פרעהליך, 6) הרב. דר. ל. יונג — ניו-יאָרק, 7) הרב טובי' האָראָוויץ, 8) א. שפּירא — פּרעזעס פון בוי-קאָמיטעט, 9) רעד. ד. ראָזענפעלד, 10) מ. ש. פרענקל, 11) מ. הייטנער.

פערגאַנגענעם ל"ג-בעומר איז אין קראָקאָ אָנגעפאַנגען געוואָרען די אַרבייט ביים בוי פונ'ם סעמינאַר.

דער טעמפּאָ פון דער אַר-בייט יעצט איז אָפּהענגיג פון דער מאָס אינטערעס און מיטהילף, וואָס עס וועלען אַרויסווייזען די פרומע מאַסען צום דאָזיגען ווערק.

זעהר הארציג-נדיבות'דיג האָבען זיך אָבגערופען צום דאָ-זיגען דערהויבענעם ענין אונזערע אידעען-פריינד פון חוץ-לארץ. מעג עס דאָך דינען אונז היע, וועמען די זאַך איז פיעל מעהר נוגע, אַלס מוסטער.

ווילט נאָר, איז עס אינגיכען פערווירקליכט און באַלד וועט איהר זעהען די געשטרעבטע פאָלגען: געבענשט-פערפולקאָמטע, רעליגיעזע טעכטער מיט אייפער און פייער פאַר אַלע יודישע ווערטען — גאַראַנטיען פאַר דער צוקונפט פון יודיש-קולטור.

פון חודש צו חודש.

— די אַרבייט ביים בוי פון בנין פאַר'ן „בית יעקב" סעמינאַר אין קראָקאָ געהט מיט אַ שנעלען טעמפּאָ פאָראויס. איבער'ן זומער איז פאָראויסצוזעהן ווער דאָס בנין שוין זיין ביז אינטערן דאַך. בקרוב ווערט פּראָקלאַמירט אין פּוילען אַ גרויסע געלד-זאַמלונג לטובת'ן סעמינאַר.

— מיניסטעריאַל-ראַט דר. ש. דייטשלענדער האָט בעזוכט קראָקאָ און וואַרשא, דורכגעפיהרט אַנ'אינספּעקציע אין סעמינאַר. גלייכצייטיג איז אין קראָקאָ פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער ב"י צענטראַלע און ס'איז בעשלאָסען געוואָרען אָפּצוזינגען אַקאָלאָניע אין ראַבקאַ, וואו די סעמינאַריסטינס וועלען האָבען זייער אוי-פענטהאַלט איבער'ן זומער. ס'איז אויך בעשלאָסען געוואָרען, דורכצופיהרען אַנ'אינספּעקציע אין אַלע בית-יעקב שולען. מיט דער אינספּעקציע וועט אָנפיהרען, דער לייטער פון דער קרן-התורה צענטראַלע אין פוילען ה' א. ז. פרידמאַן.

— לויט ווי עס מעלדעט די „יודישע פרעסע" ענטוויקלען זיך די בית-יעקב-שולע אין וויען זעהר גוט. ס'זענען פעראַן 4 קורסען מיט אַ צאָהל פון העכער 100 תלמידות די שולע ווערט געלייטעט דורך ה' יעקב שטיינבערג, פרל. בוימגאַרטען און פרל. קליין. אַ ספּעציעלער קאָמיטעט טרעט צו אין וויען נאָך איינינגע שולען פונ'ם נייעם שול-יאָהר אָן צו עפענען.

— דעם 28-טען טשערוויעץ הויבען זיך אָן די פעריען אין אַלע שולען. אויך אין די בית-יעקב פאָלקס-שולען ווערט אין די פעריען-צייט נישט געלערנט. די אָוונד-קורסען זענען אָבער אויך טעטיג בעת די פעריען.

— דער פערבאַנד „יהודית" אין וואַרשא ענטוויקעלט און פערברייטערט זיך מיט אַ אונגעהויערע שנעלקייט. ביים היינטיגען טאָג צאָהלט שוין דער פערבאַנד העכער 1000 חברים, וואָס צאָה-לען רעגולער חודש-בייטראָג. דער פערבאַנד האָט אויך געעפענט אַ זומער-קאָלאָניע.

— אין דער בנות-אַגודת-ישראל בעוועגונג איז אין דער לעצטער צייט אַריינגעקומען אַ נייער אויפלעבונגס-שטראָם. פון צעהנדליגער שטעט קומען אָן אין צ. ס. ידיעות וועגען דער גרינדונג פון נייע בנות-אָפּטיילונגען. לויט די לעצטע דורכגע-פיהרטער אַנקעטע פון דער צענטראַלע אין לאָדז, האָט זיך אַרויס-געוויזען דאָס העכער 30 אָפּטיילונגען עקזיסטירען ביים היינטיגען טאָג. דורך די אַלע אָרגאַניזאַציעס, ווערט געפיהרט אַברייט-פער-צווייגטע טעטיגקייט אויפ'ן קולטורעלען געביט. אָנפאַנג דעם היינטיגען חודש תמוז קומט פאָר אין לאָדז אַ זיצונג פון צענטראַל-ראַט און מענער-ראַט פון דער בנות-אָרגאַניזאַציע אין פוילען. אויפ'ן סדר-היום געפונען זיך זעהר וויכטיגע פראַגען צוו. אַנד. דאָס בעשטעטיגען דעם אַלגעמיינעם ארבייטס-פּלאַן פאַר די בנות-גרופען. אויך געפונט זיך שוין אין דרוק די בראָשור „וואָס וויל בנות אגודת ישראל". די דאָזיגע בראָשור, וועט ענטהאַלטען פיעל מאַטעריאַל איבער'ן מהות פון בנות-אידעאַל און וועט דינען אַלס וועג-ווייזער פאַר די בנות אָרגאַניזאַציעס און זייערע מיטגלי-דערינס.

די פאַמיליע הערצאָג אין נוי-יאָרק פאַר אונזער בעוועגונג.

די געעהרטע פרוי שרה הערצאָג (פריהער מאנדרא) און איהר מאַן ה' ישעי' הערצאָג, ווייזען ארויס גרויס אינטערעס פאַר דער ב"י און בנות בעוועגונג אין פוילען. הרב טובי' האָראָ-וויץ, וואָס ווילט אין אַמעריקא לטובת דעם בוי פון ב"י סעמי-נאַר אין קראָקאַ, האָט ביי דער פאַמיליע הערצאָג געהאַט זעהר אַפריינדליכע אויפנאַהמע און ווערט דורך זיי אין יעדער הינזיכט געשטיצט, און צ. ס. קימען אָפט בריעף מיט אָנפראַגען וועגען דעם מצב פון דער בנות-בעוועגונג. פרוי הערצאָג, אַלס די ער-שטע גרינדערין פון „בנות אַגודת ישראל" און די איניציאַטאָרין פון דער ערשטער בנות-קאָנפערענץ אין לאָדז, פעראינטערעסירט זיך גאָר בעזונדער מיט דער טעטיגקייט פון דער צענטראַלע און אויף אַ פערזאַמלונג פון אָנגעזעהענע רעליגיעזע פרויען אין נוי-יאָרק, האָט פרוי הערצאָג רעפערירט וועגען דער נויטיגקייט די בנות-בעוועגונג צו שטיצען.

הרב דר. יונג וועגען בית-יעקב-זשורנאַל.

דער בעקאַנטער געלעהרטער און עסקן הרב דר. יונג שליט"א, האָט אויף אונזער צוגעשיקטען קאָמפּלעט ב"י זשורנאַל, צו איהם געענטפערט מיט אַלענגערען דאַנק בריעף און אויסגעדרוקט זיין בעוואונדערונג פאַר'ן זשורנאַל, אַזוי פאַר זיין ליטעראַרישען ווערט ווי אויך פאַר די פירות פון זיין אַרבייט לטובת דעם רע-ליגיעזען חנוך-הבנות אין פוילען.

טויזענט נייע אַבאָנענטען פאַר'ן בית-יעקב-זשורנאַל!

שוין איינינגע חדשים, וואָס אונזער זשורנאַל ערשיינט כמעט רעגולער חודש'לעך. בפרט פון הייגטיגען נומער אָן פיהרען מיר אויך איין אַפּעסטען טערמין, ווען דער זשורנאַל וועט ערשיינען אַזוי, דאָס יעדען ראש-חודש וועט דער זשורנאַל שוין זיין אין דער האַנד פון אונזערע לעזער!

די צאָהל אַבאָנענטען זענען אָבער לעת-עתה נאָך אַלץ ווענינג צו זיין געזיכערט מיט'ן קיום פון דעם אָרגאַן פאַר דער בית-יעקב-בעוועגונג.

מיר ווענדען זיך דעריבער אַצינד, צו יעדען פריינד און סימפּאַטיקער פון אונזער אויסגאַבע, אונז בייהילפיג צו זיין אין דער שווערער אונטערנעהמונג, וואָס מיר טראָגען שוין אויף זיך קרוב 5 יאָהר. דער הייגטיגער נומער איז שוין דער ערשטער פונם לעצטען קוואַרטאַל פון פינפטען יאָהרגאַנג און עס איז דער חוב פון יעדען איינעם, וואָס פיהלט דאָס נחיצות פון אַ זשורנאַל פאַר אונזער שול און פאַמיליע, נישט צו בלייבען גלייכ-גילטיג אין איצטיגען מאָמענט, טויזענדט נייע קוואַרטאַל אַבאָנענטען מוזען געשאַפען ווערען!

מיר האָבען אָפּגעדרוקט ספּעציעלע ליסטעס און צו זאַמ-לען אַבאָנענטען. זאָגט אייך נישט אָפּ פון אַביסעל מיה לטובת אַזאַ גרויסע זאַך!

אויפפאָדערונג!

מיר פאָדערן אויף אַלע בנות-גרופען, תיכף אָפּצושיקען דאָס געזאַמעלטע געלט פאַר די ארץ-ישראל-שולען.

אַדרעס:
Radny J. Billaur
(Firma „Iutaleń")
Łódź, Piotrkowska 60

אין קינפטיגען נומער געבען מיר אַ גענויע רשימה פון אַלע אָנגעקומענע געלדער.

אַנ'אָרגאַניזאַציע אָהן אַ טריבונע – איז ווי אַ מענש אָהן לשון!

סתם ווערטער און דאָס ג—טליכע וואָרט

פון הרב טובי' גאָלאָמבעק ניו-יאָרק.

דאָס וואָרט איז דער גרעסטער אוצר וואָס דער מענש פערמאָגט. דאָס וואָרט האָט געשאפען דעם מענשען. דער מענש איז געוואָרען צוזאַמען מיט'ן וואָרט. דאָס וואָרט דריקט אויס די געדאַנקען פון מענשען, זיינע פערלאנגען, שטרעבונגען און שטימונגען, עס ברענגט אַרויס זיינע געפיהלען און זיינע האַרצענס-איבערלעבונגען, עס ענטפלעקט די סודות פון זיין נשמה.

אָבער דאָס וואָרט איז צו דער זעלבער צייט, אויך דער שלייער אין וועלכען דער מענש פערשלייערט און בעהאַלט זיך, די גרעסטע מאַסקע מיט וועלכער דער מענש, דער אינערליכער מענש, פערמאַסקירט זיך.

דעם מענשען קען מען בשום אופן נישט דערקענען פון זיינע ווערטער, נאָר פון זיינע האַנדלונגען, פון זיין אויפפיהרונג קענט איהר אַרויסזעהן, די אינערליכע מענשליכע פערזענליכקייט. איהר קענט געפינען פיעל מענשען וואָס רעדען שעהן, קלוג, גוט און אין תוך גענומען זענען זיי דער היפוך פון זייער רעדען; ווען איהר קוקט זיך צו נעהנטער, דערזעהט איהר פאַר זיך אויסנעלאַסענע און פערדאָרבענע מענשען. איהר קענט ווידער בעגעגענען מענשען, וועלכע רעדען נישט שעהן, נישט גוט, אָבער אין דער אמת'ן זענען זיי יאָ גוט און אין זייערע טהאַטען זענען זיי דוקא שעהן און הערליך, און דעריבער האָבען פאַר אונז מאַנכעס מאָל ווערטער נישט קיין גרויסע בעדייטונג.

אָבער נישט אַלע ווערטער זענען גלייך. עס איז פאַרהאַן אַזאַ „וואָרט" וואָס האָט פאַר אונז אַ ווערטה ווי טהאַטען, און אפשר נאָך מעהר! און דאָס איז דער וואָרט וואָס האָט די אויפגאַבע צו לערנען דעם מענשען, איהם אויסצופיינען און אויסצובעסערען, דערהויבען איהם צו אַ הויכער גייסטיגער מדרגה, און דעריבער פערנעמט דאָס יודישע וואָרט, אָהן צווייפעל דעם בעדייטענדסטען אָרט אויף דעם געביעט, ווייל דאָס אידישע וואָרט בעזיצט אַמשטאַרקסטען די אויבענדערמאָנטע מעלה!

דאָס אידישע פאָלק האָט אין פערלויף פון זיין פיעל טויזענד יעהריגער עקזיסטענץ געשאַפען פיעל, זעהר פיעל זיטליך, מאָראַלישע, עסטעטיש-ריינע ווערטהען, וועלכע האָבען געציעלט צו אַ הויכען ג—טליכען צוועק. די דאָזיגע ווערטהען האָבען געטראָגען אין זיך די פערפאָלקאָמונגס-אידעע, אַ גייסטיגע פערפאָלקאָמונג אין מענשליכען קערפער, און דעריבער איז דער אַמאָליגער ספר אַזוי פערהייליגט ביים פאָלק, ווייל ער האָט געהאַט די אויפגאַבע צו בילדען דעם מענשען, שעהנער צו מאַכען די נשמה, ריינער צו מאַכען דעם גייסט און ענטוויקלען דעם ג—טליכען פונק אין מענשען.

מיר האָבען נישט „געדענקט לשם דענקען" און מיר האָבען נישט „געקינסטעלט לשם קונסט" אין אונזער גאַנצער צוויי טויזענד יעהריגער געשיכטע, אין די פערשידענסטע עפּאָכען און צייטען לעבענדיג צווישען פערשידענע לענדער און פעלקער, האָבען מיר בלויז געשטרעבט צו דער אידעע פון אידעאַליזירונג און דערהויבונג פון פראַקטישען לעבען.

„לא תעשה לך פסל" — „אנכי ד' אלקיך", דאָס איז דער דייטליכסטער אויסדרוק פון דעם יודישען גייסט. מ'טאָר נישט פערביליגען דעם בעגריף פון ג-ט און טראַכטען פון זיין געשטאַלט אין רעאַלע פאָרמען. דער בעגריף פון ג-ט דאַרף זיין אַנ'אַבסטראַקטער. מ'קען דאָס נאָר בלויז פיהלען דורך דער ענטוויקלונג פון דעם ג-טליכען פונק אין מענשען, דעם שאָטען פון ג-ט קען מען בלויז זעהען, אין דער אייביגקייט אָבער נישט בעגרייפען. מען טאָר נישט אַראָפּנידערען ג-ט אויף דער ערד, מען מוז זיך אויפהויבען צום הימעל. מען טאָר נישט אויסמאָהלען דעם געשטאַלט פון ג—ט אויף אַ בילד און דאָס אויפהענגען אויפ'ן האַרצען. ניין! מען דאַרף טראָגען ג-ט אין האַרצען. דער מענש דאַרף זיך דערהויבען צו אַ הויכער גייסטיגער מדרגה, אַזוי אַז ער זאָל מיט זיך אַליין פאָרשטעלען דעם געשטאַלט פון ג—ט: אין מענשען אַליין דאַרף ווערען אויסגעדריקט דער צלם אלקים!...

דאָס אידישע פאָלק האָט נישט אויסגעגאָסען זיינע געדאַנקען אויף קאַלטע שטיינער. ער האָט נישט פערקערפערט טויטע שטיקער מאַרמאָר מיט גייסט: ער האָט געקריצט זיינע אידעאַלען אויף וואַרימע מענשען-הערצער און האָט געשמאָלצען זיין גייסט אין לעבעדינע סטאַטוען. מיר האָבען געשאַפען לעבעדיגע בילדער, וואָס ברענגען אַרויס אין טהאַטען די העכסטע אידעאַלען און שטעלען מיט זיך פאַר דאָס שעהנסטע און ערהאַבענסטע. מיר האָבען געשטרעבט צו ענטוויקלען די אונוויסענדע מענשהייט זיטליך, מאָראַליש און עסטעטיש!...

דער עם הספר, דאָס פאָלק פון אייביג-גייסטיגע אידעען, האָט קיין שום אויסדרוק פאַר זיין גייסט בעקומען אין צייטווייליגעס. אין נאַטור-ענדערונגען. די אידעע פון אחרית-הימים. וואָס איז גלייכצייטיג די אידעע פון השתלמות הנפש, איז געווען דער לייט-מאָטיוו פון אונזער גייסטיגען שאַפען. זיין נשמה-אויסדרוק האָט ער נאָר געפונען אין אַ אידעע וואָס זעהט אין גערעכטיגקייט, שעהנקייט און תכלית'ריגעס, דעם ווייטסטען פונק.

„אַ באחרית-הימים אידעע" מוז טראָגען אין זיך שעהנעס און ערהאַבענעס. דאָס איז דאָך דער העכסטער אויסדרוק פון דער מענשליכער פאַנטאַזיע „וגר זאב עם כבש", וואָס דאָס איז דער יסוד פון „וכתתו חרבותם לאתים" איז די העכסטע נאַטור-פּאָעמע, דאָס העכסטע אין דעם אידעאַלען זין און דאָס שעהנסטע אין ראָמאַנטיש-טרוימערישען געפיהל.

מיר האָבען נישט בעזונגען די נאַטור צוליעב איהר אייגענער שעהנקייט. מיר האָבען נאָר בעזונגען די ג—טליכקייט. מיר האָבען געזונגען פון התפעלות, פון נשמה פרייד פאַר'ן וועלטען-בעשעפער: „אז ישיר", „האזינו", „שירת דבורה" איז דער אויסדרוק פון אינערליכער פרייד פאַר דער טיפער הכרה אין ג—טהייט.

שיר השירים האָבען מיר געשאַפען. ווערט די ליטעראַרישע און קונסט-וועלט ממש נשתומם פון דער זאַנפטער רוהיגער מזרח-פּאָעמע, וואָס דריקט אויס די ליבשאַפט און בענקשאַפט פון מענש צו ג-ט. די שכינה האָט זיך אָנגעקליידעט אַ חיצונית'דיגען שעהנעם פרוכת, דעריבער זאָגען די חז"ל „כל השירים קודש והשיר הזה קודש קדשים"...

און דאָס איז דער תוך פון אונזער פאָלקס וועזען און דאָס איז די גרויסקייט פון דעם אידישען וואָרט; וואָס טראָגט אין זיך די אידעע פון תכלית החיים. עס שטרעבט צו דערהויבען דעם פראַקטישען לעבען, אַרויסברענגען די אַלע אידעען נאָר דורך מהאַטען, וואָרים סוף כל סוף ווען קען אַ אידעאַל ווערען הויך געשעצט, ווען קען אַן אידעע האָבען עקזיסטענץ בערעכטיגונג, ווען זי פערמאָגט טרעגער, מאַרטירער וועלכע זענען גרייט זיך מקריב צו זיין אויף איהר מזבח, אַנדערש בלייבט דאָס ווי אַ נשמה אָהן א גוף, וואָס פריהער אָדער שפּעטער וועט זי מוזען אונטערגעהן...

אַ אידישער ספר (איך מיין אַמאָליגער אידישער ספר) איז נישט קיין פערדרוקטע בלעטער, נאָר אַ לעהרער, היילינע מוכיחים פאַר דער נשמה. אַ ספר ביי אונז איז אַ מין ג-טס שליח... דעריבער וואָרענט אינז דער גרעסטער חכם קהלת „הזהר מעשות ספרים". נישט אַזוי לייכט איז אָנגעקומען צו זאָגען אַ נייעם וואָרט אין דער אידישער גייסט-וועלט, מען האָט זעהר מדייק געווען, מ'האָט געלייטערט, מען האָט געשליפען יעדעס וואָרט, אַזוי דאָס עס זאָל אַרויסקומען דאָס שעהנסטע און אמת'דיגע, ווייל דאָס אידישע וואָרט האָט די אויפגאַבע צו לערנען דעם מענשען, דערהויבען איהם צו אַ הויכער מדרגה, עס שטרעבט צו שאַפען אַ דור פון „והיה כל עם ד' נביאים", אַצייט פון „וכתתו חרבותם לאתים"..

און מיט דעם דריקט זיך אויס די אייגענאַרטיגקייט פון אידישען שאַפען און דאָס מוז טראָגען אין זיך יעדעס שאַפענדע אידישע וואָרט אום עס זאָל קענען אַלס אַזעלכעס אַריינגעטראָגען ווערען אין אונזער גייסטיגען פאָלקס-אוצר!...

דאָס אידישע וואָרט טאָר נישט בעלאַנגען צו דער גרופּע „סתם ווערטער", נאָר עס מוז זיין דאָס הייליגע, ג—טליכע וואָרט, דער שליח פון הימעל צו העלפען דער מענשהייט זיך דערהויבען און ווערען נאָהנט צו דאָס הימלישע!

דיינע פריינדינס און בעקאַנטע פרעג אָן, צו זיי אַבאָנירען דעם בית-יעקב-זשורנאַל?

„ה—נ—א—מ—ן"
ירחון חרדי מוקדש, רוך הצעיר יו"ל בעיר טלז (ליטא)
תעודת הנאמן: לכונן במה ספרותית, שממנה ישמע קול יעקב הטהור, הבלתי מוזיף ויהי למקום כנוס לכל הנאמנים, לה' ולתורתו השואפים לתגברת רוח יהדות חי' ופועלת.
מתקבלת החתימה במדינת פולין ע"י סוכננו בארץ אשכנז
תנאי החתימה: לשנה: דולר וחצי לחצי שנה: 80 סנט אמר.
המען: L. Oppenheimer b. M. Freumd
BRESLAU Viktoria-str 68

אין א זומער נאכט

די גרויסע ווייטע און ברייטע פעלדער און וועלדער זענען איינגעהילט מיט אַ געדיכטען פינסטערען שלייער און אויפ'ן האַרץ איז גראָד איצט אַזוי ליכטיג — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

עס איז רוהיג, שטיל, און גראָד הערען זיך טויזענדער שטימען, וואָס זאָגען שירה — — — — —
— — — — — — — —

דער מענש ווערט איינגעשלונגען אין גרויסען חלל-הבריאה; ער גיסט זיך צוזאַמען מיט דער שענער-וועלט, און גראָד זייענדיג צוזאַמען מיט אַלעם, געפינט ער זיך... — — —
— — — — — — — —

דאָס גרויסע אונענדליכע, הייליגע, דאָס שענע און צאַרטע, וואָס הערשט איצט אין דער וועלט, ציהט דעם מענש אריין אין זיך, קלאַמערט זיך אין איהם, און ער דערפיהלט די רייכקייט אין טיפקייט פון זיין אייגענער נשמה — = — — — —

די טויזענטער טענער פון דער גרויסער וועלט סימפאָניע, קלינגט אָב אין דעם מענש'ס פיהלען און דענקען — — —

עס פערשווינדעט דער אונטערשיד צווישען גרויס און קליין, ווייט און נאָהנט, הויך און נידריג, ווייל אַלץ איז אין אַלעם פעראייניגט, פערבונדען און פערקניפט — — — — —

דער מענש גיסט זיך צוזאַמען מיט דער וועלט, ווייל ער פיהלט די גאַנצע וועלט אין זיך.

* * *

איך בין איינזאַם יעצט אין מיין קליין ענג צימער'ל, און עס שפיגעלט זיך אָב אין מיר די גאַנצע וועלט, און דאָס גאַנצע לעבען פון אַלע דורות..

* * *

אַ גראָהער פאַס רייסט דורך די פינסטערניש, עס ווערט ליכטיג... און ווידער ווערט עפּיס פינסטער און מרה שחורה'דיג... איך דערזעה די גרויסע וועלט, מיט אַלע איהרע קליינע, נאַרישע השגות.

דר. ל. ניעמצעוויטש.

ברכת מזל טוב חמה

אני מגיש לכ' ידידי המופלג והמשכיל המצוין בעל מעלות ומדות תרומיות מר יצחק מרדכי ווייגאַרטן נ"י לחג כלולותיו עם בת גילו מרת חוה לנדוי שתחי', נכדת הרה"צ אדמו"ר שליט"א מסטריקוב.

יתן ד' שזווגו יעלה יפה ויעלה מעלה מעלה בתורה וחכמה.

בשם המערכת „בית יעקב"
ידידו-עוז א. ג. פרידנזון.

יעדער נייער אַבאָנענט — ווירקט צום פערגרעסערן, פערבעסערן און פערשענערן דעם בית-יעקב-זשורנאַל

בעמערקונגען צו פּרקי-אבות

פון — י. נ. קאַמיעניעץ.

גוטס און שלעכטס.

דאָס פּראָבלעם פון גוטס און שלעכטס געהער צו די פּראָבּלעמען, וואָס הערען קיינמאָל נישט אויף צו זיין אקטועל. די וויסענשאַפט-וועלט בעשעפטיגט זיך תמיד מיט דער פראַגע פון טוב ורע און דאָס זוכעניש פון די וויסענשאַפטלער, אויף צו געפונען רפואות אויסצוהיילען די מענשהייט פון דער מחלה, וואָס רופט זיך שלעכטס און אונגערעכטיגקייט, האָט געבוירען צוויי געגענגעזעצטע אָריענטאַציעס: די מאַטעריאַליסטישע און אידעאַליסטישע וועלט-אַנשויאונג.

די נאָהנטסטע מחותנים פונ'ם מין מאַטעריאַליסטען רעכנען זיך היינט, אין דער ערשטער רייהע, די טרעגער פונ'ם סאָציאַליזם. אַט די לעצטע בעהויפּטען, דאָס די סבה פון אַלע לייד-אָנשיקענישען אין לעבען, זענען די פּירות פונ'ם היסטאָרישען מאַטעריאַליזם; שלעכטס און גוטס בכלל, האַלטען די אָנהענגער פון דער סאָציאַליסטישער שטה איז קודם-כל אַ פּראָדוקט פון די מאַטעריעלע פערהעלטניסען און בעיקר דערפון. שטאַמט דאָס אונרעכט און דאָס שלעכטס אין געזעלשאַפטליכען לעבען.

דאַגעגען ווידער טעה'נען די אידעאַליסטען דאָס נאָר די אידעע איז די שטויס-קראַפט פונ'ם לעבען און גראַד ווי די נשמה געשטאַלטעט דעם מענש, אַזוי ווירקט און געשטאַלט דער אידעאַל דאָס לעבען פון דער מענשלעכער געזעלשאַפט.

די דערמאָנטע אַנשויאונגען ווייזט אונז אָבער דאָס פּראַקטישע לעבען פונ'ם צוואַנציגסטען יאָהר-הונדערט זענען נישט בכוח דאָס מענשליכע לעבען צו מאַכען בעסער און שעהנער.

אָנשטאָט וואָס די ערשטע דערפיהרען נאָר צו שנאה פון איין קלאַס מענשען צום צווייטען, צו שפיכות דמים און אייביגען האַס-האַרמידער אין דער מענשליכער געזעלשאַפט, זענען די אידעאַליסטען מיט זייערע סאָפיסטישע פּילאָזאָפיעס אָהנמעכטיג, מיט זייערע קולט-אידעען עפּיס צו פערבעסערען דאָס לעבען און ווירקליך איידעלער מאַכען די הערצער פונ'ם אריער.

די פראַגע פון רע וטוב בלייבט אַלץ אַ רעטעניש אין די ריכטיגע לעזונג גיט דערויף נאָר די יהדות-אַנשויאונג:

ב:

על שלשה דברים העולם עומד:

א. על התורה

ב. ועל העבודה

ג. ועל גמילות חסדים (פּרקי אבות)

צוליב דעם, וואָס יעדער כלל, בעשטעהט פון אַ סכום יחידים, און יעדער יחיד איז אַ טייל פונ'ם כלל. שטעהט דאָס יודענטום אויפ'ן שטאַנדפּונקט אַז די לעזונג, פונ'ם פּראָבלעם שלעכט און גוטס, איז אָבהענגיג פון יעדען יחיד בעזונדער; דער יחיד פיהרט אַריין אין דער געזעלשאַפט זיינע לעבענ'ס פאָרמען, פון וועלכע פ'שאַפט זיך דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען. יעדער יחיד ווירקט דעריבער אינסטינקטיוו אויף דער געזעלשאַפט, און ווערט גלייכצייטיג פון איהר מושפע, בלויז צוליב דעם יראת הכבוד, וואָס ער האָט פאַר דער געזעלשאַפטליכער מיינונג.

אַזוי אַרום ווערען פערוואַנדעלט אינם אַלגעמיינעם לעבענס-קעסעל די צופעליגע לעבענ'ס פאָרמען פונ'ם יחיד, וועלכע זענען אַ פּועל-יוצא פון זיינע קערפּערליכע נייגונגען און פערלאַנגען — אַלס דער איינציגער אויטאָריטעט וועמענ'ס בעפעהלען, ס'ווערען בלינד, אָהן קאָנטראָלע, אַפילו פון אייגענעם שכל אויסגעפיהרט.

דאָס יודענטום האָט זיך, דעריבער, געשטעלט די אויפגאַבע צו אידעאַליזירען דאָס לעבען פון יעדען יחיד, כדי דערמיט צו דערהויבען די געזעלשאַפט.

די יודישע חכמים שטעהען אויפ'ן שטאַנדפּונקט, אַז דער תורה-אידעאַל אַלס דאָס ג-טליכע ליכט, מוז זיין פעראייניגט מיט דער נשמה, אין נאָר איהר פעראייניגונג אידעאַליזירט דאָס מענשליכע לעבען, און גיט איהר מהות און אינהאַלט.

די „עבודה" די מצוות פון דער תורה, זענען עס די עלעקטרישע דראָהטען, וואָס פערבינדען דאָס גרויסע תורה פלאַם, מיט דער נשמה; די מצוות מעשיות, פערבינדען די אידעע מיט'ן לעבען.

„עבודה" דאָס איז די בריק וואָס פעראייניגט דעם תורה אידעאַל מיט; עולם העשיה, זי רעגולירט דאָס מענשליכע לעבען, זיינע נאַטורען, נייגונגען און פערלאַנגען, און שטעלט זיי אונטער דער קאָנטראָלע פונם שכל, וואָס איז אָנגעוויזען פון דער תורה.

די „עבודה" פערבינדט דעם מענש, זיין דענקען און פיהלען, זיין שאַפען און ווירקען — צו איהר אורשפּרינגליכען מקור, צו דער ג-טהייט.

די „עבודה" דערהויבט דעם יחיד, און מאַכט זיין לעבען אידעאַל! הער יחיד פיהרט אַריין זיין אידעאַל-לעבען אין דער געזעלשאַפט און אַלס רעזולטאַט שאַפט זיך אַ געזעלשאַפט — מיט אַ געגענזייטיגען חסדים'דיגען פּראָגראַם.

חמשה-עשר-באב-פייערונגען

די בנות צענטראַלע אין לאָדז, גרייט צו פאַר די היי-יעהריגע חמשה-עשר פייערונגען, זעהר אַ רייך פּראָגראַם צוו. אנד.

אַ ספּעציעל-פּערפאַסטע פאָרשטעלונג אין 3 אקטען,

געווידמעט דעם טראַדיציאָנעלען יו"ט פון דער יודישער טאָכטער. ביי יעדער בנות-גרופּע דאַרף זיך נאָך דעם היינטיגען חודש שאַפען אַ ספּעציעלע קאָמיסיע, אויף דורכצופיהרען די חמשה-עשר-באב פייערונג. די פאָרשטעלונג קאָן מען שוין בעקומען נעגען 5 זל. — פאָראויס געלט! גלייכצייטיג ווערט פּראָקלאַמירט דער טאָג פון חמשה-עשר-באב אַלס דער טאָג, פון בית-יעקב-זשורנאַל. צוליב דער זאַמלונג וואָס געהט איבער'ן גאַנצען לאַנד, פאַר'ן בית יעקב-סעמינאַר, מאַכען מיר נישט קיין פּרעסע-זאַמלונג. פאַר-דאָס אָבער וועלען ספּעציעלע גרופּען געהן איבער די יודישע הייזער און פערקויפען דעם ב"י-זשורנאַל.

די יעניגע בנות-גרופּען, וואָס האָבען נאָך נישט ערלעדיגט פאַר די מיטגלידס-ביכלעך פון תרפ"ח, דערהאַלט דער צ. ס. מיט זיי נישט קיין שום קאָנטאַקט.

צענטראַלע „בנות אַגודת ישראל" אין פּוילען.

אַדרעס פון צ. ס.:

C. S. „Bnos Agudas Jsroel" Łódź,
Aleksandrowska 28.

תורה און לעבען

פון ח. ד. ראָזאַנעס.

ואמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו. שנאמר: בתורת ד' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה. (ע"ז י"ט.)

אין דער נאַטור-וויסענשאַפט זענען צווישען אַנדערע, פערהאַנען צוויי אויספאַסונגען וועגען דער ליכט-טעאָריע: 1) אַז דאָס ליכט ווערט פערורזאַכט דורך די שטראַהלען, וואָס דער לייכטענדער קערפּער גיט פון זיך אַרויס; 2) אַז די לופט איז אָנגעפילט מיט אַזאַ ליכט-קראַפט וואָס ווערט עקספּלואַטירט דורך דער בעוועגונג פונ'ם לייכטענדען קערפּער. דער לייכטענדער קערפּער טהוט אַלזאָ פערורזאַכען דאָס אויסשטראַהלען פון די ליכט-כחות, וואָס געפונען זיך אינ'ם חלל פון דער בריאה.

מיר זענען נישט אויסען, פערשטעהט זיך, דאָ צו בעהאַנדלען נאַטור-וויסענשאַפטליכע פּראָבלעמען, מיר ווילען נאָר מיט דער צווייטער מיינונג זיך בענוצען אַלס ביישפּיל צו אונזער אָבהאַנדלונג וועגען „תורה און לעבען".

אין פריהערדיגען נומער האָבען מיר שוין אָנגעוויזען, אַז די תורה-אידעע, קומט נישט אונטערהאַנדלען מיט'ן לעבען. להיפוך, פולשטענדיגע קאַפּיטולאַציע פאָדערט עס פון איהר מכלומרשט'ן געגנער.

פאַר וואָס? ווייל זי, די תורה, איז נישט ווי אַנדערע תורות, אַ פּראָדוקט פון לעבען, אַ שאַפונג פון איהרע הצגד אַ דאַנק וועלכע די לעצטע קען, אין דעם פון איהר צוזאַמענגענייט מלבוש, זיך נישט איינהילען, ווארים דאָס לעבען, איז פיל גרעסער און ברייטער ווי דאָס צוזאַמענגעצויגענע העמדעל, וואָס איז ערשט פון איהר און דורך איהר געשאַפען געוואָרען; די תורה איז אויך נישט קיין פּראָדוקט פון דער צייט, צוליב וועלכע דער צייט-ווערקסעל זאָל אויף איהר אַ געוויסע השפעה האָבען.

דאַגעגען איז זי אַ פּראָדוקט פון ג-טליכער התגלות און אַלס אַזעלכע, שטייט זי איבער'ן לעבען און אַרום דעם לעבען, איינהילענדיג עס אין איהרע ברייטע אויפגעוויקעלטע יריעות, וועלכע שליסט אין זיך איין דאָס לעבען אין איהר גאַנצען פערנעהם אַזוי, דאָס איין ווינקעלע, אַפילו איין מאָמענט דאַרף נישט בלייבען מבחוץ, פון אָט דעם גאָלדענעם תורה-ראַהם.

דאָ דאַרף אָבער אָט-וואָס בעמערקט צו ווערען: אמת, אַז די תורה שטעהט איבער'ן לעבען און דאַרף זיך דיסציפּלינאַריש אונטערוואַרפען אָהן שום בעדינגונגען. בעת אָבער, דאָס לעבען גופא ווערט בעהויכט פון דעם תורה-אָטעם דאַרף זיך אויך אי איהר אַליין דערוועקען די אינערליכע ליכט-כוחות וועלכע זענען פערזייעט אינ'ם חלל פון מענשליכען לעבען.

יאָ, די תורה איז אַ ג-טליכע! אָבער, טיף טיף אין דער יודישער נשמה, איז אויסגעקריצט אָט דאָס אייביג לייכטענדע תורה וואָרט, וואָס איז אמת בעדעקט מיט אַ דיקע שיכט לעבענ'ס-שטויב, עס ווערט אָבער אויפגעבּרויזט בעת עס דערפיהלט די נאָהנטקייט פון דער איבער איהר שוועבענדער הימלישער תורה.

ווען אונזער געהער וואָלט געגוג עמפּפינדליך געווען אויפצוכאַפּען די קלאַנגען פון אונזער אייגענער נשמה — וואָלטען מיר קלאָר און דייטליך געהערט דעם „אנכי ד' אלקיך" — די צאַרטע נשמה-שטימע ווערט אָבער פערטויבט דורך דעם ווילדען הו-האַ פונ'ם אַלגעמיינעם לעבענ'ס-געבּרים.

דערפאַר, ביי אונזערע גרויסע אבות וועמענ'ס נשמה-גלאַנץ איז נישט פערטושט געוואָרען פונ'ם לעבענס-שטויב — זיי, האָבען טאַקי מקיים געווען די תורה „עד שלא נתנה" — זיי האָבען דעם „אנכי ד' אלקיך" פון זייער אייגענער נשמה געהערט...

און ווען דער יוד פערטיפט זיך אין זיין הימלישער תורה און צו זיינע אויערען דערטראָגען זיך יענע וואונדערליכע סיני-קלאַנגען, וועלכע טראָגען איהם אַוועק ווייט פון זיין ערדישען לעבען; ווייט-ווייט פון זיינע קליינליכע השגות און דאגות — דעמאָלט פיהלט ער דעם אויסשטראַהל פון זיינע אייגענע ליכט-כחות, דעם אויפבּרויז פון זיין נשמה פון וועלכע עס הויבען אָן פליסען אַזעלכע זיס-האַרציגע טענער, גיסענדיג זיך צונויף מיט יענע סיני-קלאַנגען וועלכע האָבען שוין יעצט זייער אחיזה, דעם אָנהאַלטס-פונקט אין די טיפעניש'ען פון זיין נשמה.

דעמאָלט ווערט פערווישט די גרעניץ צווישען „תורת ד'" און „תורתו".

און אויב פאַר'ן לערנען — איידער זיין נשמה-קוואַל איז געעפענט געוואָרען, הייסט עס נאָך תורת ד' נאָכ'ן לערנען אָבער — ווען דאָס תורה-וואָרט שפּיגעלט זיך אינ'ם ים פון זיינע נשמה-שטראַהלען דעמאָלט הייסט עס שוין „תורתו", פון זיין נשמה פליסענדער תורה.

אידעע און פערווירקליכונג, תורה און לעבען — ביי אַנדערע איז עס איינס פון די קאָמפּליצירטסטע פּראָבלעמען, דאַגעגען ביי אונז איז עס גענוג קלאָר און דייטליך: אמת טאַקי, ווען תורה מיט לעבען קוקען זיך אָן פון דערווייטענ'ס, זעהן זיי זיך אויס אַזוי ווי צוויי מכלומר'שטע געגנער אַזוי, אַז ס'מוז אָנגעווענדעט ווערען דאָס מיטעל פון „כפה עליהם הר כגיגית".

ווען אָבער די צוויי „געגנער" דערנעהנטערען זיך און דאָס לעבען ווערט בעהויכט פונ'ם פלאַמענדען תורה-אָטעם ווערענדיג איינגעהילט אין הערליכען נשמה-גלאַנץ — דעמאָלט ווערט דאָס לעבען אַליין פערוואַנדעלט, אין אַ לעבעדיגער תורה, פון וועמענ'ס טיפעניש'ען עס טראָגט זיך די זאַנפטע שטימע פון „נעשה ונשמע".

יצא לאור ספר חדש

הדרש והעיון

כולל שלש מאות מאמרים במקצועות שונים, רובם דרוש, על ספר בראשית ערוכים וסדורים (380 עמודים דפוס) מאת הרב הגאון המפורסם מו"ה אהרן לעווין שליט"א אבד"ק רישא:

הספר מכיל חומר עגקי ויחיד הוא במינו בגלל תוכנו העשיר וסידור מאמרי המדרש. נדפס בהידור גדול. מחירו מכורך בד 10 זהובים. להשיגו עפ"י הכתובת

Rabin Aron Lewin, Rzeszów.

הספרים האחרים של המחבר שנמצאו אך במספר מצומצם מאד: הספר הגדול „ברכת אהרן" — מחירו 10 זהובים, „מטה אהרן" (יקר המציאות) — 6 זהובים. וחוברת „דבר בעתו" — 3 זהובים.

דר. בן ציון פעסלער.

* * *

פאַרשענקט האָט מיין האַרץ זיין גאָלדענעם רעגען

צו מדבריות גראָ און שטום...

פיל קאַלטע שטיינער האָב'ך געפונען אויף וועגען

און געקושט זיי הייס און פרום...

פאַרשענקט האָט מיין האַרץ זיין גאָלדענעם רעגען,

איצט בענקט עס נאָך פרילינגס־ווינד...

פיל קאַלטע שטיינער געפון איך אויף וועגען

און שטילער דער רעגען שוין רינט...

סיון, תרפ"ח.

* * *

עס האָט די פּוסטקייט פון בלייכע טעג

געגראָבען אין ברוסט מיר אַ שוואַרצען תהום,

דרין פאַרזינקט אַ יעדע שעה

בלום פאַר בלום פון מיין פרילינגס־טרוים...

איצט קרייזט מיין וועג נאָר ווי אַ ראָד

ארום גראָען רינג פון איינערליי...

און ניט איך וואַקס און ניט איך זינק!..

גאַנץ אויסגעלאָשען שווייגט פרייד און וויי...

ניסן, תרפ"ח.

* * *

געוויידמעט...

און מאַנכמאָל וואַקסט מיין בענקען גרויס,

און שפּרייט די פליגלען הימעלווייט;

דאַן עפענט אויך מיין וואונד איהר שויס,

און ווייס איך ערשט, ווי שווער איך לייד...

דאַן פיל איך טיף, אַז צייט און רוים

האָבען נאָר באַטייט פאַר דעם, וואָס וואַרט...

און אַז ערגיץ־ווען אויף מיין לעבענס־בוים

וועט בליען אַ פרילינג – אייביג און צאַרט...

סיון, תרפ"ח.

רבי יוחנן בן זכאי און זיין צייט

— — פון — —

שמואל אָסטערזעצער דיסבורג.

ס'איז געווען אין דעם יאָהר 3823 אספּסיינוס דער רעמישער פעלדהער איז געשטאַנען מיט זיין חיל פאַר די טויערען פון ירו־שלים און האָט די שטאָט בעלאַגערט; אין שטאָט אַליין איז נישט געווען קיין אחדות. די בריונים אויף דער איינער זייט און די חכמי ישראל אויף דער אַנדערער זייט: די בריונים וועלכע זענען אפילו מיט רעכט געווען פול כעס איבער די אכזריות'דיגע ממשלה פון די רעמער, אָבער ווייל זיי האָבען נישט געהאַט קיין שום איבערזיכט איבער די אייגענע כחות און די כחות פונ'ם שונא, און זיי האָבען דעריבער אויך נישט געקענט אויסרעכנען דעם סוף פון דער מלחמה, האָבען זיי אָבער אומגעדולדיג געוואַרט אויף דער מינוט, אין וועלכער זיי זאָלען זיך אַביסעל מיט די רעמער אָפּרעכנען. די חכמי ישראל דאַגעגען, וועלכע זענען גע־וויס נישט ווייניגער אין כעס געווען איבער דאָס אכזריות פון די רעמער, ווייל די אָנגריפען פון די רעמער זענען ס'רוב געווען אויפען יודישען דת, און דאָס האָט זיי דאָך אַממייסטען געאַהרט, פונדעסטוועגען ווייל זיי האָבען דורך זייער קלוגען און שאַרפען בליק, רוהיג אָפּגעשאַצט די אייגענע כחות אַנטקעגען די כחות פונ'ם שונא און געוואוסט, אַז מ'וועט אין דער מלחמה נישט מנצח זיין, האָבען זיי ליבער געוואָלט שלום מאַכען מיטן שונא און די אָפּרעכנונג אויף אַ בעסערער צייט פערשיבען.

די ב[illegible] האָב[illegible] אַל מיטלען אָנגעווענדעט כדי די גע־גענפּאַרטיי מנצח צו זיין. און אַזוי ווי ס'איז זיי געגאַנגען אין נצחון, איז זיי קיין שום מיטעל צו שווער אָדער צו שלעכט נישט געווען. אין שטאָט זענען נאָך געווען גרויסע פּאָרראַטען פון לעבענס־מיטעל און אַזוי לאַנג די בעלאַגערונג האָט נישט קיין שטאַרקען רושם געמאַכט אויפן פאָלק, איז נישט לייכט געווען זיי צו

מלחמה צו בעוועגען. די בריונים האָבען דעריבער אַלע לאַגערן מיט לעבענסמיטעל אונטערגעצינדען, און דער הונגער האָט זיך אין שטאָט אָנגעהויבען. איצט איז שוין נישט געווען קיין אַנדע־רער אויסוועג ווי די מלחמה אַנטקעגען די רעמער אָנצוהויבען און צו פּרובען, די שטאָט פון דער בעלאַגערונג צו בעפרייען. דאָס פאָלק איז צום גרויסען טייל אויפ'ן צד פון די בריונים אי־בערגעגאַנגען. און כאָטש די מנהיגים פון די בריונים אַליין האָ־בען שוין אָנגעהויבען איינצוזעהן, אַז דער גאַנצער קאַמף האָט נישט קיין שום תכלית, *) האָבען זיי שוין קיין אַנדערע ברירה געהאַט און נישט מעהר זיך געקאָנט צוריקציהען אַזוי, דאָס די פרידענס־פּאַרטיי האָט זיך געהאַלטען פאַר שוין בעזיגט.

אין דער שפּיץ פון דער פרידענס־פּאַרטיי איז געשטאַנען דער הונדערט־יעהריגער זקן און חכם, דער כהן ר' יוחנן בן זכאי. ער איז נאָך געווען אַ תלמיד פון הלל הזקן, און כאָטש ער איז געווען דער יונגסטער פון זיינע תלמידים, איז ער געווען גע־רעכנט צווישען די בעסטע. ער האָט איבערלעבט פיר נשיאים (ר' הלל, ר' שמעון, ר' גמליאל הזקן און ר' שמעון בן גמליאל) און ער האָט צוגעזעהען די שרעקליכע פּאָליטישע שוישפּילען אין דער יודישער מדינה, זינט דער מלוכת פון הורדוס'ן.

אָט די ערפאַהרונגען און דער שאַרפער בליק פון דעם חכם צוזאַמען מיט דעם ישוב הדעת פונ'ם זקן, האָבען איהם גע־געבען אַ ריכטיגען איבערבליק איבער דעם מצב פון דער מלחמה. מיט יאָהרען צוריק האָט ער שוין געזעהן, אַז צום פּאָליטישען זעלבסטשטענדיגקייט און פּאָליטישען אחדות פונ'ם יודישען פאָלק, נעמט אַ סוף. איבער דעם אויסגאַנג פון דער מלחמה איז ער נישט געווען אין ספק; איצט איז אָבער איז געקומען די צייט, האָט זיך געטראַכט רבי יוחנן בן זכאי, דאָס יודישע פאָלק צו בע־שיצען, אַז זיי זאָלען נישט נאָכגעהן דעם דרך פון אַלע אַנדערע פעלקער, ד. ה. נאָך אַ בעשטימטער לעבענס־צייט אַלט צו ווערען, אָפּשטאַרבען און אויף אייביג פערשוואונדען. דאָס יודישע פאָלק איז פון אָנהייב אָן אַ אַנדערען דרך געגאַנגען ווי אַלע אַנדערע פעלקער, און דעריבער איז עס אויך נישט בעשטימט געווען צום גורל פון די אַנדערע פעלקער. דאָס האָט ר' יוחנן בן זכאי געוואוסט, ער האָט אויך געזעהן אַז די אַזוי גערופענע צייט פון אָפּשטאַרבען איז שוין געווען אין דער צייט פון נבוכדנצר און דאָך, איז שוין ווידער אַ האַלב יאָהר טויזענד אַוועק און ישראל לעבט, און נאָכ־מעהר, דאָס יודענטום האָט נאָך דעם מוט מלחמה צו פיהרען מיט דער גרעסטער וועלט־מאַכט, מיט רוים, בשעת די אַלטע שכנים פון ישראל ווי עמון מואב, פלישתים א. א. וו. זענען נאָר נאָך דעם געשיכטע שרייבער בעקאַנט געווען און מ'האָט העכסטענס זייער נאָמען קוים געהערט, איז אָבער דאָס יודישע פאָלק נאָך טויזענטער יאָהרען פון קאַמף און אונטערדריקונג, אַ לעבעדיג העלדענמוטיג פאָלק געבליבען!

ר' יוחנן בן זכאי האָט אָבער אויך געקענט דעם סוד פון אָט דעם כח פון ישראל, און פון זיין אייגענאַרטיגען מהות. ער האָט געוואוסט, אַז נישט דאָס לאַנד אַליין איז דער גורם פון יודישער זעלבסטשטענדיגקייט און אחדות, ווי ס'איז ביי אַלע אַנדערע פעלקער. דען ווען ס'זאָל אַזוי זיין, וואָלט ישראל שוין אָנגעשפּאַרט ביי זיינע שכנים, וואָלט דאָס יודישע פאָלק נאָך אין נבוכדנצר'ס צייטען געווען אונטערגעגאַנגען. און וויפיל וועהניגער וואָלט נאָך פערהאַנגען געווען האָפנונג דאָס פאָלק צו דערהאַלטען נאך'ן חורבן דורך רוים? ר' יוחנן בן זכאי איז געווען איבער־צייגט אַז דעם יודישען פאָלקס זעלבסטשטענדינקייט און אחדות ניט נאָר זיין גייסט, זיין תורה, פאַר וועלכער ער מוז לעבען און קעמפען. און אויב מ'וויל דאָס זעלבסטשטענדיגקייט און דאָס אחדות פון ישראל דערהאַלטען, מוז מען זיין גייסט ראַטעווען.

און דאָס האָט ר' יוחנן בן זכאי בעוואויגען נישט קוקענ־דיג אויף זיינע אַלטע יאָהרען, אויפסניי אָנצוהויבען אַרבייטען פאַר דער דערהאַלטונג פונ'ם יודישען פאָלק נישט נאָר אויף דער־וויילע, נאָר טאַקי פאַר דער אייביגקייט. זיין אַרבייט איז איצט געווען פאַר דעם גייסט פון דער תורה, פונ'ם יודישען פאָלק אַ מקום מנוחה צו געפונען, אויסען אָרט פון ירושלים און דאָס בית־המקדש. וועלכע זענען אין סכנה געווען, יעדען טאָג חרוב צו ווערען. אָבער ווי אַזוי הויבט מען אָן אַזאַ אַרבייט אין אַזאַ בי־טערער צייט?

מיט סכנת נפשות איז ער אַרויס פון דער שטאָט. זיינע תלמידים ר' אליעזר און ר' יהושע האָבען איהם אין אַ אָרון ווי אַ מת פון דער שטאָט אַרויסגעטראָגען. אַזוי איז ער אַרויס פון דער שטאָט און די קריגס־פּאַרטיי האָבען נישט געקענט שטע־רען. ער איז געקומען צו דער רעמישער מחנה און ער איז פון אספּסיינוס'ן גאַנץ גוט אויפגענומען געוואָרען. מן חסתם איז ער שוין געוואָר געוואָרען, אַז ער האָט דאָ צו טהון מיט אַ מענשען פון דער פרידענס־פּאַרטיי. דער רעמישער פעלדמאַרשאַל האָט באַלד דערקענט אַז ער האָט פאַר זיך אַ גרויסען מאַן, אַ פאָלקס־פיהרענדע פערזענליכקייט. ר' יוהנן בן זכאי האָט געפּרובט בע־טען ביי איהם, אַז ער זאָל זיי דאָס מאָל אָפּלאָזען, אָבער דאָס האָט דער רעמער נישט געוואָלט נאָכגעבען. דאָ האָט ר' יוחנן געבעטען ער זאָל איהם נאָר דריי פּריוואַט זאַכען דערלויבען. זיין ישיבה און דאָס סנהדרין אַריבערצוטראָגען קיין יבנה. זיין פריינד ר' גמליאל זאָל מעגען זיין נשיא ביים סנהדרין, און ער זאָל איהם געבען אַ רופא פאַר זיין קראַנקען פריינד ר' צדוק: ר' יוחנן האָט די בקשות אין אַ לבוש פון „פּריוואַט־זאַכען" אָנ־געקליידט, ווי ס'וואָלט זיך אַ שטייגער געהאַנדעלט נאָר פון זיין ישיבה, זיינע תלמודים און זיינע פריינד.

בשעת'ן רעדען איז אָנגעקומען אַ ידיעה פון רוים, אַז דאָס רעמישע חיל פון מצרים און יהודה האָבען אספּסייַנוס'ן צום רע־מישען קיסר געוועהלט, ווי ר' יוחנן האָט איהם שוין אין אָנהויב פונ'ם געשפּרעך נבואות געזאָגט, ער איז געוואָרען גוט געשטימט און האָט ר' יוחנן זיינע בקשות ממלא געווען.

דער רעמער האָט נישט געוואוסט, אַז אין דער מינוט, ווי ער האָט דעם ר' יוחנן זיינע בקשות נאָכגעגעבען, האָט דער גאַנצער קאַמף דעם צוועק פערלוירען און דאָס הייפעל מענ־שען, וועט זיין וועלט־מאַכט טויזענטער יאָהרען איבערלעבען.

ר' יוחנן בן זכאי האָט אויסגעזוכט יבנה, ווייל די שטאָט האָט געהאַט אַסך יודישע איינוואוינער און אַסך תלמודי חכמים. די שטאָט איז געווען בעקאַנט פאַר אַ שטאָט פון חכמים, ווי ר' יוחנן זאָגט אין זיין בקשה: „תן לי יבנה וחכמי'"־גיב מיר יבנה און איהרע חכמים. ס'איז דעריבער זעהר לייכט געווען דאָרט אַ מרכז פון יהדות און תורה צו מאַכען.

אין דעם יאָהר 3826 האָט ר' יוחנן זיין ישיבה מיט דעם סנהדרין אַריבערגעטראָגען קיין יבנה. אַהין האָט ער פערזאַמעלט אַלע גדולים, וועלכע זענען כמעט אַלע געווען זיינע תלמידים. בשעת דער קאַמף האָט נאָך געפלאַקערט פאַר די טויערען פון

* זעה די ווערטער פון אבא סיקרא: מאי איעבוד (גיטין נ"ו).

פערבאָטענע פירות

(לויט סעלמאַ לאַגערלעף)

פון ש. נאַדלער.

פערשידענע מענשען האָבען כסדר פאָראויסגעזאָגט דעם אַרענדאַר, אַז ווען זיין טעכטערל וועט אויפוואַקסען וועט ער פון איהר האָבען גרויס נחת. ס'פאַרשטייט זיך, אז קיינער פון זיי האָט נישט געוואוסט, דאָס שוין איצט מאַכט זי איהם גליקליך יעדען טאָג, יעדער רגע און אַז זי איז איהם פשוט א מלאך פונ'ם הימעל. איינמאָל נאָר אין משך פון אַלע קינדער-יאָהרען, האָט ער גע-מוזט בייז ווערען אויף איהר און זיך שעהמען מיט דעם וואָס זי האָט געטהון.

אין דעם יאָהר, זומער-צייט, ווען דאָס מיידעלע האָט גע-ענדיגט עלף יאַהר, האָט דער טאַטע זי מיטגענומען דורך די בערג קיין לעוודאַל. דאָס איז געווען דער 17 סיון, דער געבורטס-טאָג פונ'ם גרויסען פריץ, דער אינהאַבער פון לעוודאַל.

דער זיבעצענטער סיון איז געווען אַ טאָג פון פרייד און אַלע האָבען אויף איהם אַרויסגעקוקט דורכ'ן גאַנצען יאָהר. דאָס איז געווען אַ גרויסער יום-טוב נישט נאָר פאַר די פריצים און עלטערע, נאָר אויך פאַר דער גאַנצער יוגענד פון די אַרומיגע דערפער און פאַר די קינדער. פאַרדאָס האָבען טאַקי פון אַלע זייטען נעצויגען קופקעלעך וויס-געקליידעטע קליינוואַרג, כדי זיך צוצוקוקען צו די פרעכטיגע פריצים און זיך פערוויילען מיט זינגען, טאַנצען און שפילען.

דאָס יונגוואַרג האָט אויך געצויגען קיין לצוודאל דאָס, וואָס אין דעם טאָג האָבען זיי זיך געקענט צוכאַפען צו די פערשידע-נע גוטע זאַכען, מיט וועלכע ס'איז אַזוי פול געווען דער סאָד. אמת איז, אַז געוועהנליך האָט מען דעם סאָד ווי אַמשטרענגסטען געהיטען, אָבער אין דעם טאָג האָט מען אַביסעל אַוועק געקוקט

ירושלים און דער חורבן פון דעם אַלטען מקום פון דער תורה און פון דעם יהדות [illegible] צוגעגרייט, האָט דער געטרייער פאָ-טער פון ישראל שוין אָנגעהויבען דאָס נייע מקום צו בויען. און אַזוי ווי אין דער צייט פון נבוכדנצר'ן ווען די פערטריבענע זענען נעקו-מען קיין בבל, האָבען זיי דאַרט געפונען פון דער צייט יכני'ס א מקום פון יודישען גייסט, פון תורה און אַפילו פון נביאות און האָבען דאָרט געקענט שעפען פרישע כחות פאַר'ן עתיד, און נישט געמוזט אונטערגיין ווי זייערע שכנים, אַזוי האָבען די יודען אויך נאָך דעם איצטיגען חורבן, געפינען אין יבנה אַ ניי אָרט וואו זיי האָבען נעקענט אויפ'סנייע זייערע גייסטיגע כחות זאַמלען, דערהאַלטען און פערשפרייטען.

(סוף קומט)

באַלד דערנאָך, ווען ס'ענדיגט זיך די אַבאָנאַ-מענטס-צייט — שיק איין אין אונזער אדמיניסטראַציע 2 זל. אויפ'ן נייעם קוואַרטאַל!

און אויב איינער האָט זיך געקענט אויסהיטען, מען זאָל איהם נישט פאַקען ביי דער האַנד האָט ער געמעגט רייסען, וויפיל דאָס האַרץ גלוסט. ס'איז אָבער נישט געווען קיין לייכטע זאַך זיך נישט צו לאָזען כאַפען...

ווען דער אַרענדאַר מיט'ן טעכטערל זענען געקומען אין סאָד אַריין, האָט ער באַלד בעמערקט ווי איהרע אייגעלעך זענען אַזש ברייטער געוואָרען, אָנקוקענדיג די שווערע צווייגען פון די עפעל-ביימער מיט די באַלד-צייטיגע עפעל. ער אַליין וואָלט איהר אפשר נישט געווען געוועהרט זיך אָבצורייסען אַ פאָר עפעלעך. ער האָט אָבער דערזעהן דעם שומר, וואָס האָט אַרומשפאַצירט צווישען די ביימער און געהיט דאָסמאָל מיין ווי תמיד.

האָט ער צוגענומען רבקה'לען—אַזוי לאָמיר אָנרופען דאָס מיידעלע — אין דער צווייטער זייט נאַרטען וואו קיין אויבס איז נישט געווען און ממילא אויך נישט קיין נסיון. ער האָט אָבער געוואוסט, אַז דאָס מיידעלע קלערט נאָך אַלץ נאָר פון די אַגרעס-קשאַקעס און עפעל-ביימער. זי האָט נישט געקוקט אויף די שיין-אויסגעפוצטע געסט און נישט אויף די קלאָמבען מיט בלומען, ס'האָבען זי נישט פעראינטערעסירט די שעהנע רעדען פון חשובע געסט ווי אויך נישט דער הערליכער שיר לכבוד דעם סאַלעניזאַנט.

פון דעם הויז אינערוועהניג, האָבען זיך געלאָזט הערען קלאַנגען פון אַ קלאַרנעט, וואָס האָט געשפילט אַזוינע טאַגצעגדי-גע מעלאָדיען, אַז די פיס האָבען נישט געקאָנט איינשטעהן רוהיג. רבקה'לע האָט נאָר געזוכט אַנ'אויסרייד ווי אַזוי זיך אַריינצוכאַ-פען אין סאָד אַריין.

דער טאַטע אָבער האָט זי צוגעהאַלטען ביים הענטעל דורך דער גאַנצער צייט, האָט זי בשום אופן נישט געוואָלט נאָכלאָזען און נישט אויסגעהערט קיין שום תירוצים. אַלעס איז צוגעגאַנגען אויפ'ן בעסטען אופן ביז ס'איז טונקעל געוואָרען און אין סאָד איז געוואָרען פינסטער.

דעמאָלט האָט מען אָנגעצינדען אַ סאַך פאַפירענע קאָלירטע לעמפעלעך און מען האָט זיי אויסגעהאָנגען אויף די ביימער, אויסגעשטעלט צווישען די קלאָמבען פון בלומען און בעצירט מיט ליכט-פעסטאָנען די ווענט פון הויז. דאָס אַלעס איז געווען אַזוי וואונדערבאַר, אַז דער קאָפּ האָט זיך אַזש פערדרעהט דעם אַרענ-דאַר, וואָס האָט נאָך ביי זיין לעבען אַזוינס נישט געזעהן, און ער האָט נישט געוואוסט אויף אַ וואָסער וועלט ער געפינט זיך.

פונדעסטוועגען האָט ער כסדר צוגעהאַלטען דאָס קליינע הענטעלע אין זיין האַנד און נישט נאָכגעלאָזט.

ווען די קאָלירטע לאַמפיאָנען האָבען זיך אָנגעציגדען האָט דער כאָר אָנגעהויבען צו זינגען. הערענדיג דאָס געזאַנג, האָט זיך דעם אַרענדאַר געדאַכט, ווי אַ ציטער פון פרייד וואָלט דורכ-געגאַנגען די לופט און ס'נעמט איהם אַרום אַ כוואַליע פון אי-בערערדישען תענוג. פונ'ם האַרץ זענען פערשוואונדען אַלע דאגות,

ער האָט אָפגעטאָפּט פריי, ווי ער וואָלט פון זיך אַראָפגעוואָרפען די משא פונם טאָג-טעגליכען לעבען. די וואַרימע נאַכט איז פול געווען מיט די נגונים און דער אָרימער אַרענדאַר איז פון זיי פערכשופ'ט געווען. דאָס זעלבע האָבען געפיהלט אַלע אַנדערע, זיי זענען געווען גליקלעך און ס'האָט זיך זיי אויסגעדאַכט ווי זיי וואָלטען געלעבט אויף אַנ'אַנדערער, בעסערער וועלט.

— אזוי... אַזוי... דאָס איז אַנ'אויסערגעוועהנליכער טאָג.... דאָס איז י"ז סיון! — האָט איינער לעבען אַרענדאַר זיך גע-שושקעט.

— אַזוי גליקלעך האָבען זיך אַוודאי געפיהלט אדם וחוה אין גן-עדן! — האָט אַנ'אַנדערער פייערלעך אויסגערופען.

דער אַרענדאַר האָט אויך געהאַט די זעלבע מיינונג, ר'איז אָבער אויף אַזויפיל נאָך געווען ביי די געדאַנקען, נישט נאָכצו-לאָזען רבקה'לעס הענטעלע.

ווען מ'האָט אויפגעהערט צו זינגען, האָבען אָנגעהויבען צו פליהען ראַקעטען פונם הימעל. זיי זענען געפלויגען מיט אַ רויש, הויך שפרייזענדיג פייער אויפן גראַגאַטענעם הימעל און דערגאָך זיך צעשיט אויף אַסאַך רויטע, בלאָהע און גאָלדענע שטערען, וואָס זענען פאַוואָליע אַראָפגעפאַלען אויף דער ערד. דערזעהענדיג דאָס, איז דער אַרענדאַר געוואָרען אַזוי בעגייסטערט און גלייכ-צייטיג אַזוי גערירט, אַז ער האָט אינגאַנצען פערגעסען אין רבקה'לען און ווען ר'איז געקומען צו זיך איז זי שוין נישט געווען.

— נו, מילא — האָט ער ביי זיך געקלערט — פאַרפאַלן, אפשר וועט איהר אויך דאָס מאָל געלונגען ווי תמיד און דער היטער וועט זי נישט כאַפען...

ס'איז אַ אוממעגליכע זאַך צו זוכען דאָס קינד אין גרויסען פינסטערען סאָד. דאָס בעסטע, האָט ער געקלערט, איז רוהיג צו שטעהן און וואַרטען ביז זי וועט צוריק קומען.

און ס'איז איהם אפילו נישט אויסגעקומען לאַנג צו וואַר-טען. דער אַרענדאַר האָט דערזעהן דעם היטער, ווי ער געהט און טראָגט אויף די הענד זיין רבקה'לען.

דער פריץ פון לעוודאַל איז געשטאַנען אַרומגעריגעלט מיט געסט אויף דער ערשטער טרעפ, וואָס פיהרט אין גאָרטען אַריין און זיך צוגעהערט צום זינגען. דער היטער פונם סאָד איז צוגעקומען און אַנידער-געשטעלט די פערשולדעטע אויף דער ערד.

רבקה'לע האָט נישט געוויינט און אויך נישט געפרובט אַנטלויפען. זי האָט געהאַט אַ פול פאַרטוכ'ל מיט באַלד-צייטיגע עפעלעך, איצט האָט זי נאָר אין זינען-געהאַט ס'זאָל איהר גאָר-נישט אַרויספאַלען.

איך האָב געכאַפט דאָס מיידעלע אויף אַ בוים! — האָט געזאָגט דער היטער — דער פריץ האָט געהייסען שטעלען פאַר זיך די גנבים, כדי אַליין מיט זיי צו רעדען.

דער פריץ האָט זיך צוגעקוקט צום קינד און האָט גע-קלערט וואָס צו טהון.

אין דער התחלה האָט ער געוואָלט זאָגען אַפאָר שאַרפע ווערטער קעגן גניבה, נאָר זעהענדיג ווי דאָס קינד האַלט-צו דאָס שירצעלע און היט ס'זאָל נישט פערלירען איין עפעלע, האָט ער בעקומען אויף איהר גרויס רחמנות. ער האָט זיך נאָר איבערגע-קלערט, ווי אַזוי צו שענקען איהר די עפעלעך, און סתם זיך גאָרנישט מאַכען דערפון האָט אויך נישט געטויגט, ווייל נאָך אין דער נאַכט וואָלט די באַנדע לאַבוזעס צוגנבה'עט דעם גאַנצען סאָד.

— אַזוי? האָסט גאָר געגנבה'עט עפעלעך? — האָט ער אָנגעהויבען — דו געהסט אין שולע אַריין און ווייסט גאָר נישט די מעשה מיט אדם וחוה? דו דאַרפסט דאָך וויסען ווי נישט גוט ס'איז אַז מ'רייסט פערבאָטענע פירות!

אין דעם מאָמענט איז דער אַרענדאַר צוגעקומען און איז געבליבען שטעהן לעבען רבקה'לען. ער איז אויך איהר שטאַרק בייז געווען וואָס זי האָט קאַליע געמאַכט זיין היינטיגע שטימונג. ער האָט זי אָבער נישט געקענט אָפלאָזען אין דער דאָזיגער סיטואַציע.

– זייט נישט בייז אויפן קינד. אַדוני הפריץ – האָט ער זיך אָנגערופען — ווייל איך אַליין האָב דאָס איהר ערלויבט אַרויפצוגעהן אויפ'ן בוים און זיך אָברייסען אַפאָר עפעלעך!

ווי אַזוי דער טאַטע האָט נאָר אַרויסגעזאָגט די ווערטער האָט רבקה'לע אויף איהם אַ קוק געגעבען מיט אַ פאָרוואורף און אויסגעשריגען הויך:

— ניין, ניין! דאָס האָב איך אַליין געוואָלט עפעלעך. דער טאַטע האָט מיך דורך דער גאַנצער צייט געהאַלטען ביי דער האַנד און נישט געלאָזט אין סאָד אַריין. איך בין אַנטלאָפען פון איהם ערשט, ווען דאָס פייער איז אַרויף צום הימעל!

דער פריץ האָט זעהר הנאה געהאַט:

– בראַוואָ! גלענצענד, מיין טייער קינד! איך פריי מיך זאָחר וואָס דו לאָזט נישט דעם טאַטען נעמען די שולד אויף זיך! ווייסט דאָך אַוודאי אַז ג-ט האָט נישט געשטראָפט אדם וחוה פאַרן רייסען פערבאָטענע פירות, נאָר ווייל זיי זענען געווען שלעכט און האָבען אַרויפגעוואָרפען די שולד איינס אויפס אַנדע-רע. קענסט דיר רוהיג געהן מיט די עפעל אהיים, איך שענק זיי דיר פאַרדאָס, ווייל דו האָסט אויסגעזאָגט דעם אמת.

און ווענדענדיג זיך צו איינעם פון זיינע זוהן האָט ער זיך אָנגערופען: — גיב דעם אַרענדאַר אַ גלאָז ווייין. איך וויל טרינ-קען מיט איהם לחיים פון זיין טאָכטער, וואָס האָט היינט נעגע-בען אַ בעסערע תשובה, ווי די מוטער חוה בשעתה. אָ, מיט ווי-פיל בעסער וואָלט היינט געווען אויף דער וועלט, ווען די מוטער פון דער מענשהייט זאָל געווען זיין רבקה'לע!

יודישע פרוי! — וואו דו קומסט פרעג זיך צו ס'איז אבאָנירט דער בית-יעקב-זשורנאַל!

„דער יודישער פריינד"
אָרטאָדאָקסיש וואָכענבלאַט - ערשיינט אין יודיש אין טשערנאָוויץ (רומעניען)
אַלע רבנים וסופרים יראי ד' המרגישים באמת אין דער גשמיות'דיגער און רוחניות'דיגער ירידה פון יודישען פאָלק, ווערען געבעטען מיטצואַרבייטען און מיטהעלפען פון דער עבודת-הקודש, לכבוד השי"ת ותורה"ק ולומדי'. פאַר מאמרים היוצאים מן הלב מעגיני הרמת קרן התורה ושמירת שבת-קודש — וועלען מיר זיין דאַנקבאַר
העורך והמו"ל: דניאל שטערנפעלד
פראָבע-נומער ווערט געשיקט בחנם. מיסד ומנהל הישיבה בפה באמ"ח.
Daniel Sternfeld Buchandlung Rumunju
CERNAUTI.

אונזער בלומען-גאַרטען

פון א. שושנה.

ווער האָט דאָס געזאָגט, אַז קינדער זענען שלעכט? ווער עס זאָגט אַז קינדער מאַכען מיעד אָדער קראַנק, דער קאָן נישט דעם מהות פון קינדער און — דאָס זאָג איך, וואָס מיין פיל-יעהריגע אַרבייט צווישען זיי און פאַר זיי, האָט מיך באמת אַביסעל קראַנק געמאַכט; קינדער זאָג איך אָבער, זענען בלומען, שעהנע ריינע פיל-פאַרביגע בלומען.

אויסען בין איך דאָ די בית-יעקב-קינדער און זייער שולע, וועלכע איך רוף בלומען-גאָרטען אָדער גאָר בינען-שטאָק!

בעת אַ שפּאַציר האָב'ך אַמאָל אָנגעטראָפען אויף אַ אַלטען בינענשטאָק און געזעהן האָב איך, זיי, די בינען אַריין און אַרויס פליהען, אינווענינג איז אָבער קיין האָניג נישט געווען. הונגעריגע און בייזע האָבען די דאָזיגע געזשומט און אויפ'ן גראָז זייער חיונה געזיכט. אַך, ווי נאַריש זענען די דאָזיגע בינען האָב'ך זיך פערוואונדערט געפרעגט - יודישע בינען, אַ יודישער בינענשטאָק, האָט מען מיר געענטפערט איז דאָס! טאָ-וואָס? בין איך ווייטער פערוואונדערט געבליבען, פעהלט זיי דען אייגענע שפּייז-קאַמערן?

כ'בין זיי דאַן צו-הילף געקומען, גענומען אַ שעהן פראָ-מאָט-פול בלימעלע און דאָס זיי צוגעוואָרפען. געגרן האָבען זיי דאָס בלימעלע צוגענומען. אַ ביסעל שפּעטער, זענען זיי מיך בע-פאַלען און נאָך פערלאַנגט. נעהמט אייך אַליין האָב איך גע-ענה'ט, פעהלען דען בלומען-גערטנער? מיר ווייסען נישט וואו צו נעהמען - האָבען די בינען מיך אַרומגערינגעלט — לערן אונז און ווייז אָן וועלכע בלימעלעך צו נעמען, האָבען זיי גע-בעטען, גוט, האָב'ך זיי געענטפערט, אין אַגהויב וועל'ך אייך ווייזען. איהר מוזט זיך אָבער לאָזען פיהרען און דערנאָך, וועט איהר אַליין שוין געפונען. כ'האָב זיי אָנגעהויבען לערנען און צוזאַמען זענען מיר אַוועק אין דעם וועלט-גאָרטען זיכען...

דערזעהן זיי „יאַסקער" לויפען זיי אַהין, שטעהט, שריי איך אויס, אַ שאַד די מיה, דאָס האָט קיין זאַפט און קיין גע-שמאַק. אָט-אָ-דאָ באַלד, זעהט נאָר אַ פייל כעלע, פול מיט זאַפט און פרישען געשמאַק און דאָס זאָלט איהר שטענדיג אויס-זיכען. ערשט שפּעטער, אין אַ צייט אַרום האָבען זיי מיר גע-גלייבט און היינט — דער בינשטאָק באָדט זיך אין האָניג פון די דאָזיגע שעהנע זאַפטיגע בלומען...

* * *

כ'קום אַמאָל אַריין אין קלאַס, יעדע גרופּע אַרבייט, די „טעכנישע" קאָמיסיע אַרבייט אויס „פאָרהענגלאַך", די פענסטער זאָלען שעהנער אויסזעהן. יעדע גרופּע האָט זיך איהר פיהרערין. איינע לייענט עפּיס פאַר פון אַ בוך, אַ צווייטע לערנט זינגען דעם הימן „ערוואַך" די פרעסע-קאָמיסיע איז בעשעפטיגט מיט'ן צונויפ-שטעלען אַ חשבון און אָפּשיקען ס'געלט פאַר'ן „בית-יעקב-זשור-נאַל" און „קינדער גאָרטען". אַ לעבען, אַ פרעהליך רודערן זיך ווי אין אַ בינשטאָק. דערזעהענדיג מיך ווערט עטוואָס שטילער, זיי בעגריסען מיך מיט יראת הכבוד. רעדענדיג צו זיי אַ פּאָר ווער-טער בליקט יעדע אויף מיר מיט ליבע און שמחה. לאַנג אָבער קאָן איך דאָסמאָל מיט זיי מיין שמועס נישט פיהרען, כ'בין עפּיס נישט היינט ביים בעסטען. אַלע בעוואַרפען מיך מיט דער פראַגע „וואָס מאַכט די לעהרערין". זיי פערלאָזען מיך שטיל און טהון פאָרזעצען זייער ווייטערדיגער אַרבייט. ביי אַ גרויסען טיש ווערט די אייגענע שול-צייטונג געמאַכט, פערקנייטשטע אָנגעשטרענגטע שטערענס, די פינגער פערשמירט מיט טוש, צאַרטע, שטילע פער-טיפטע, אַלע פערנומען און איבערגעבען.

די גרעסערע, אין אַ אַנדער צימער, שוין „בנות" מיטגלי-דערינס באַלד, אויך פון זיי מוז פאַר יעדער איהר אַרבייט געפונען ווערען, יעדע זאָל צופרידען זיין און, לויט איהרע פעהיגקייטען איהר קאָמיסיע האָבען, אַ שווערע אַרבייט געווען, דאָס צו אָרד-נען און צו צופּאַסען. אַ סך האָבען גאָר מיט אייגענע עלטערע אַ קאַמף צו פיהרען, ווייל זיי האָבען קנאַפּ פערשטענדניס... איי-נע שוין אַ כלה-מיידעל, 2 חדשים פאַר אַ חתונה און כ'פרעג זי: ווער וועט דיך פערטרעטען? אַ שאַד טראַכט איך מיר ערשט זיך געשטעלט צו דער אַרבייט און באַלד וועט זי אַוועק. אָנשטאָט שפּאַצירען, ערקלערט זי מיר וועל איך בעסער דאָ אַרויסקומען, מיין אַרבייט ווייטער טהון! ס'פליצט ביי מיר אויף אַ געדאַנק פון האָפנונג און צופרידענהייט, אָ ליבע בית-יעקב-בלומען, אייער שעהנקייט איז נישט אויסצומאָהלען!..

* * *

מיין געדאַנק קומט צוריק אויף נעכטען,כ'דערמאַן זיך איך יענע וואָכען און חדשים, שוין 5 יאָהר ווי איך געפין זיך ביי דער דאָזיגער הייליגער אַרבייט. עפּיס פערמאַטערט בין איך, ס'דוכט זיך מיר אויס דאָס איך בין פאַר דער צייט אַלט געוואָרען...

בעדויער נישט, מאַך דיר נישט פון דיין קראַנקהייט — זאָגט-מיר די אינערליכע שטימע, זיי צופרידען ווייל דיין ציל איז שוין באַלד דערגרייכט!

יאָ, שווער איז עס צוגעגאַנגען, אין מיין זכרון לעבען נאָך די טעג פון אַטאָל, ווען מיינע שילערינס זענען געזעסען און געהערט, וועהניג פערשטאַנען האָבען זיי דעמאָלט. אויף זייערע פּנימער האָט מען געזעהן פערצווייפלונג, זיי האָבען אין מיינע ווערטער וועהניג אמונה געהאַט. כ'בין אָבער נישט מיער געוואָרען, השכם והערב געלערנט מיט זיי ביז, ביז זייער נשמות האָבען אָנגעהויבען פיהלען און די הערצער האָבען זיך געעפענט.

אין דער פערגאַנגענהייט זעה איך אַסך דערגרייכונגען, פאַר דער צוקונפט אָבער וועהניג. דער וועג פאַר אונז פול מיט שטיי-נער, בערגער, דערנער, שוועריגקייטען מבפנים ומבחוץ, אָבער נישט געשראָקען אָהן פחד, זיי וועלען שוין דאָס וועָרק ווייטער פיהרען. מיט פרייד און געזאַנג וועלען זיי שוין די יודישע היים בויען!

אָט לויפט פערביי איינע, זי וואַרפט אַ מאַנוסקריפט אין בריף-קאַסטען, אַ צווייטע איילט זיך אָפּנעמען דעם נייעם טראַנס-פּאָרט ביכער. אָט האָבען קינדער בלומען געבראַכט. די גאַנצע

שטוב איז אין אַ בלומען-גאָרטען פערוואַנדעלט געוואָרען, בלומען, שעהנע און דופטענדע. מיט די אויגען דאַנק איך זיי, נישט פאַר די בלומען, נאָר פאַר'ן גוטען ווילען. אָט שטעהט זי ביי מיר די עלף יעהריגע שילערין, מיט אַ גאַנצען פּאַק אין האַנד. כ'ווייס נישט וואָס ס'איז שעהנער, צי איהר פּנים וואָס איז מיט אַ מאָר-גען-רויטקייט בעחנ'ט, צי איהר ליב געלעכטער וואָס שטראַהלט. דער „לאָביז" פלעגט מען זי רופען, איז'ס אָבער אמת? אַדרבא, קאָנען קינדער דען שטיל זיין? פּרובט נישט לאַזען די פייגעל בעזונגען זייער פרייהייט! אָ, די גוטע פיהלענדע קינדער-הערצער!

אַ ווינטער-נאַכט געדענקט זיך מיר, ס'איז שוין שפּעט, פאַר חצות כ'וויל שוין אויפ'ן געלעגער קומען, דערמאָהנט זיך מיר אָבער אַז ס'איז חמשה-עשר; מיינע קינדער-יאָהרען לעבען אויף, אין מיין פאַנטאַזיע.

ביי אַ געדעקטען טיש זיצען זיי אַרום. יעדער האָט איהר חמשה-עשר-פאַרציע, אַ שמחה, לוסטיג און היימליך. ס'קומען אַריין צוויי שילערינס, אויף זייערע האָר ליגט נאָך דער ציגאַנגענער שניי, די טראָפּענס פינקלען ווי דער טוי אויף פרישע בלומען. „לעה-רערין" – רופען זיי אויס מיט אַ ליבליכען שמייכעל, מיר ווילען עפּיס הערען וועגען חמשה-עשר – – – – – – – – – – – – – – – –

– –

ווער זאָגט דאָס, אַז קינדער שלעכט? נאָר די גרויסע זע-נען אונבעהאָלפען און רואינירען די קינדערישע פרייד אויף יע-דען טריט.

— ווייסען דען די גרויסע, וואָס עס הייסט צוזאַמען זיין מיט קינדער?

— צוזאַמען לעבען מיט שטענדיג זינגענדע פייגעל, מיט'ן רויטען טוי פון פריהמאָרגען, מיט בלומען אין פרישע וועלדער, מיט'ן זינגען-שטראַהל און אייביגע ריינע פרישע יוגענד!

וואָס קאָן מען זיך ווינשען בעסער?

– –

בית-יעקב לעהרערינס! — שאַפט פרעסע-קאָמיס-יעס פון דערוואַקסענע שילערינס צו פערשפרייטען דעם איינציגען אָרגאַן פאַר דער בית-יעקב-בעוועגונג!

מזל-טוב!

צו דער תנאים-פייערונג פון אונזער איבערגעבענע צענטראַל-ראַט מיטגלידערין פרל. מינדל טרויבע, פון בלאשקי, ווינשען מיר איהר מזל-טוב און פיעל גליק.

צענטראַלע „בנות אַגודת ישראל" אין פוילען.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ג' פאָרזיצערין פרל. מינדל טרויבע, ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל-טוב און אַ בליהענדע צוקונפט.

„בנות אגודת ישראל" אין בלאַשקי.

אַ האַרציגען מזל-טוב, ווינש איך מיין געטרייער פריינדין פרל. מ. טרויבע, צו איהר פערלאָבונג מיט ה' ל. בוכמאַן, השי"ת זאָל בעצירען אייער לעבענס-וועג, מיט די בלומען פון אונזער תורה-קראַנץ

ח. ש. הענדעלעס בלאַשקי.

דער בית-יעקב אינטערנאַט

אין שייכות מיט דער אַקציע, וואָס ווערט איצט דורכ-געפיהרט איבער'ן גאַנצען לאַנד לטובת דעם גיכען פערענדיגען די היים פאַר בית-יעקב לעהרערינס אין קראָקאָ, הילען מיר בע-קענען אונזערע לעזערינס און לעזער, מיט'ן איצטיגען קלאָ-גענדיגען צושטאַנד, פונ'ם אינטערנאַט אין וועלכען די לעהרערינ'ס, האָבען זייער אויפענטהאַלט ביזם היינטיגען טאָג. די דאָזיגע שילדערונג גיבען מיר איבער אין יודיש, פריי איבערזעצט פון דער דייטשער בראָשור פון ד"ר דייטשלענדער אונטער'ן נאָמען: „Bajs Jakob Sein Wesen und Werden"

אין דעם ענגען ברודיג-שמוציגען געסעל. אויף דער קאָ-טאַרזינאַ געפינט זיך דאָס אַלטע אָבגעלאָזענע הויז. אויף די האַלב-דורכגעפוילטע שווינדעל-טרעפ, פונ'ם דאָזיגען הויז. דרעהען זיך אָפּט האַלב-אָבגעריסענע פערשטויבטע סטראַגאַנעס און האַנדלאַרזעס און טאַקי דאָ איז אָפּגעדינגען אַדירה פון צוויי שטובען פאַר דעם בית-יעקב-אינטערנאַט, געפעלט אייך דאָס פאַר אַ היים פון אונזערע צוקונפטיגע ערציהערינס? — — —

נאָכ'ן עפענען די טהיר, געפונענדיג זיך אויף דער שוועל בלויז, בלייבט שטעהן דער בעזוכער אַ צעטומעלטער און נידער-שלאָגען. אַ שרעקענס-בילד וויקעלט זיך פונאַנדער פאַר אייערע אויגען: דאָס ערשטע שטובעל, וואָס דינט אַלס די קיך פאַר 50 פערזאָן, קליין און ענג, דלת על דלת, איז אָפּגעטיילט פון די ווייטערע שטובען, מיט אַ פאָרהאַנג. די איבריגע צוויי שטובען פערהעלטניסמעסיג, שוין גרעסערע האָבען אַ פרימיטיוו, ליידער שוין אַ צו פראָסט אויסזעהן. די דאָזיגע צימערן דינען אַלס — עס-שלאָף-אַרבייטס-אויפענטהאַלטס לאָקאַלען, אַ חוץ וואָס די זעלבע גילטען אויך אַלס גאַרדעראָבע און וואַש-זאַלען פאַר אַלע 50 איינוואוינער!!!

אַ געפיהל פון אַנגסט לייגט זיך אויפ'ן האַרצען, שווער ווי אַ קאָשמאַר. טאַקי דאָס—עגבערט אין מוח די פראַגע — איז די היים פאַר אונזרע ליבסטע און בעסטע, די אידעאַלע יודישע טעכטער וואָס גרייטען זיך פאַר מחנכות פון יונגען פרויען-דור? קאָן עס נישט זיין בעסער און שענער. צי האָט די אָרטאָדאָקסיע פאַר זיי קיין שום פליכטען נישט? — — — — —

געפינענדיג זיך שוין אינוועהניג הערט איהר זיך אָנדער-צעהלען אַזעלכעס וואָס דערפון מוזט איהר האָבען גרויס צער און פערדרוס. אין אַ צימער שלאָפען 20 פערזאָן, צו צוויי אין אַ בעט. פאַר מעהר בעטען איז קיין פלאַץ נישטאָ! די איבריגע שלאָפען אין שול-זאַל, דאָרט ווערען יעדער נאַכט אויפגעשטעלט די ספּעציעלע צולעג-בעטלעך און בייטאָג ווערען זיי צוריק צו-נומען און דערביי זענען אַלע צופרידען, פריש, מונטער, פלייסיג און תמיד פרעהליך. אַ טייל פון זיי. דערקענט מען שטאַמען פון בעסערע הייזער, וואו ס'פעהלט נישט פון כל-טוב און דאָך — קיין שפור פון אונצופרידענהייט ביי זיי, להיפוך, זיי פיהלען זיך די גליקליכסטע אויף דער וועלט.

גראָד האָבען מיר אָנגעטראָפען די מיידלעך ביי זייער אַרבייט. אַ טונקעלע גאַז-לאָמפּ, האָט בעלויכטען דעם טיש ביי וועלכען ס'האָבען זיך געפונען אַ 30 פערזאָן, געזעסען זענען זיי צוזאַמענגעפרעסט, מאַנכע זענען געשטאַנען אָנגעלעהנט אויף דער

וואַנט, מיט ספרים אין די הענד. אַנדערע ווידער האָבען שטעהענדיגערהייט געשריבען אויף אַ קאָמאָדע. וואָס אַן׳אמת זענען זיי אַליין וועחניג אויסמערקזאַם, אויף דער אונאָרדנונג, וואָס הערשט, מחמת זיי זענען בלב ונפש פאַרטיפט אין עפּיס אַנדערש.

* * *

ווי לעבט זיך אייך דאָ – שטעלען מיר אַ פראַגע – צו וואָס לייקענען, בעקומען מיר ענטפער, מיר ליידען פון דער ענגשאַפט זעהר שטאַרק, תחילת האָבען מיר נישט געגלויבט אַז ס׳וועט זיין צום אויסהאַלטען. אַמערקווירדיגע צוזאַמער-ליבשאַפט פערמאָגט אָבער אין זיך אונזער היים; מיר פיהלען זיך אַלס די גליקליכסטע פון די גליקליכסטע!

מיר וואָלטען אייך פערגינען-צוגיסט זיך אין אַ לויב-געזאַנג אייגע פון זיי – דאָ בייצוואוינען אַ פרייטאַג׳-צונאַכט-ס. דער הערליכסטער פּאַלאַץ קאָן שעהנער און הערליכער נישט אויסזעהן ווי אונזער שבת-שטוב. דער ווייס-שניי-געדעקטער טיש איז אַרום און אַרום בעזעצט מיט אויסגעפוצטע לכבוד שבת. אויבענאָן זיצט אונזער ליבע דירעקטאָרין, די שטימונג איז אַ געהויבענע און ווען אַפילו צוליב מאַנגעל אין פּלאַץ מוזען אַסך האַלטען די טעלער אין זייערע הענד. שטערט דאָס אונז נישט ביים זמירות-זינגען און ביי די סדרה-שמועסען, שוועבען אונזערע נשמות און גאָר אַנדערע וועלטען – מיר פיהלען גאָרנישט דעמאָלט ס׳זאָל אונז עפּיס פעהלען.

* * *

יאָ שטאָלץ קאָנען מיר זיין, אויף דעם נייעם טיפ יודישע טעכטער, וואָס איז אויסגעוואַקסען ביים יוד׳ישען פאָלק, גליקליך איז אונזער דור, וואָס האָט דערלעבט צו זעהן ווי דער גייסט פון אונזערע אמהות און נבואות האָט אויפגעלעבט צווישען די טעכטער פון ישראל!

צו דאַרף אָבער נישט די פּוילישע אָרטאָדאָקסיע ?אָרגען אַז זייער היים זאָל זיין, אַ בעקוועהמע און מתוך הרחבה, זאָלען זיי זיך קענען ווידמען דעם הויכען בערוף צו זיין די ערציהערינס פון יעקב׳ס קינדער און די אויפבויערינס פון יעקב׳ס הויז? —יעדער קאָן און דאַרף ענטפערן!

א. זאָנענפריד.

ברכת מזל-טוב

חנני מגיש לדודי עקיבא ולדודתי מלכה שליים,
מקולומיי להולדת להם בת תחי׳
יזכם השי״ת לגדלה בנחת לחופה ולמעשים טובים
לבוב, ישראל שטערן.

ברכת מזל-טוב

אני מגיש לגיסי יקירי הנעלה ומצוין מר
יחיאל פרלברג לבאו בברית
האירוסין את העלמה המלמדת מרת
מלכה נוזיץ, מעיר סטופניץ
א׳ ג. פרידנזון.

די נישט פערגעסענע מאמע

געווידמעט די 5-טע יאָהרצייט פון מיין מוטער ברײנא ע״ה, כ״ב תמוז.

אָרימע, טרויריגע שטוב, דו ביזט מיין גרעסטע הייליגטום אויף דער וועלט געווען! צווישען דיינע ווענד, איז אין מיר די אהבה צו ג–ט געפלאַנצט געוואָרען; אין דער שטוב פון מיין מאַמען, האָט אַ ג–טליך ליכט געשיינט און אין מיין נשמה אַריינגעלאָכטען. מיין היים, דאָס טייערסטע און ליבסטע מקום-מנוחה איז עס פאַר מיר געווען. גליקליך, אָ, דער גליקליכסטער בין איך געווען, ווען דיינע בעשיידענע פרומע אויגען, האָבען מיך מיט נעימות׳דיגע בליקען בעשאָנקען.

אָ, דאָ איז דער טיש, דאָרט די שטוהל, וואו זי פלעגט זיצען און איך אַ קעגענאיבער איהר; די נשמה-פולע בליקען איהרע, האָבען אויף מיין פערזאָרגט פנים האָפנונגס-פול געשטראָהלט.

קינדער-יאָהרען, יאָ, כ׳געדענק זיי: דרויסען איז געווען ווינטער, אַ קרירה׳דיגע פראָסט האָט געשניטען און — דאָ, אין דער מאַמענס שטוב איז געווען וואַרים, פרעהליך. אַ מחי׳! אינ׳ם אויווען האָט געקנאַקט דאָס פייער, אין דער גליהענדיגער רעהר האָט זידיג געקאָכט דער טיי-טשייניק אויף וואַרמעס און, פון מויל צו אויער זענען דערגאַנגען ווערטער, סתם ווערטער? – איהרע הייליגע ליפען האָבען געפליסטערט מיט וואונדערבאַרע מעשיות און חכמה׳דיגע משלים און דער קינדערישער מוח האָט אויפ׳ן אייביגען לעבען דאָס איינגעקריצט, נישט מעהר צום פערגעסען...

און ווען נאָר איהר זיסער שטימע האָט אין מיינע אויערען געקלונגען, שוין אין שפּעטערע יאָהרען, האָט אין מיין האַרץ יעדער קאַמף אויפגעהערט, איהרע מילדע אויגען האָבען מיינע יוגענד-חלומות מיט גלאַנץ בעציהרט און ווען נאָר איהר צויבער-בליק האָט נעגלעט מיין שטערן, איז מיין אַהין-אַהער וואַקלדיגע לעבענס-שיף שטעהן געבליבען, רוהיג און צופרידען.

אָ זוניגע געבענשטע צייטען, זיי קומען שוין מעהר נישט צוריק, פערביי!

*

פון יענעם טאָג, דעם חושכ׳דיגען, מרה-שחורה׳דיגען האָב׳ך נאָך נישט געפּרובט מסיח דעת זיין. ביי דער יציאה פון דיין גרויסע הייליגער נשמה האָב׳ך נישט זוכה געווען צו שטעהן. פאַרדאָס בעטרעטענדיג די שוועל פון דיין הויז איז דאָס האַרץ פון דיין קינד פאַר תשוקה געמישט מיט צער שיעור נישט אויסגעגאַנגען; דיין פּלאַץ האָבען די פאַר טרעהרען-געשוואָלענע אויגען אינאיינעם מיט זיך פעריתומ׳ט געטראָפען – אַ אַנדער אָרט האָט דיין הייליגער גוף אונטער ברענענדיגע שוואַרץ-פייערדיגע ליכט פערנומען...

דורך די מאַטע פענסטער-שויבען איז געפאַלען אַ שווער דעמערונג-ליכט, דרויסען איז געווען נישט טאָג נישט נאַכט, נישט ליכטיג נישט פינסטער, נישט ווינטער נישט זומער, די גאַנצע וועלט איז נישט געווען צום דערקענען – אין תהו-ובהו איז אַלץ פערוואַנדעלט געוואָרען... מיט׳ן שוואַרצען זיידענעם קלייד, איז דיין מלאכיש געשטאַלט געווען בעדעקט, אָך, דאָס קלייד אין וואָס דו האָסט דיין ערשטען שמחה-טאַנץ מיט דיין זוהן נאָך דער חופה געפיהרט. — — — — — — —

אָ, די ליכטיגע זון האָט מען אין אַ פינסטער גרוב צו קבורה געבראַכט!

*

פינף יאָהר, אַכצען הונדערט פינף-און-צוואַנציג טעג שוין פערלאָפען! האָב׳ך אָן דיר פערגעסען? קאָן מען אין זיך פערגעסען? אַמאַמע איז מעהר, צעהנטויזענט מאָל ליבער ווי דער איינציגער „איך״; אויב נישט, איז דאָס האַרץ אַ שטיין און דאָס געפיהל, ווי פערראָסטעט אַלט אייזען...

**

קאָרעספּאָנדענציעס.

קאזיעגלאוו. ביי אונז אין שטאָט איז געגרינדעט געוואָרען אַ בנות-אַפּטיילונג, אין דער פערוואַלטונג זענען געוועהלט: ח׳ ניימאַן – פּאָרזיצערין, מ. גאָלדבערג – וויצע, ג. ניימאַן – סעקרעטאַרין, ע. טענענבערג – קאַסירערין, פ. ראָזענבערג – ביבליאָטעקאַרין, צ. גוטענשטיין א. אַ. ח. ג.

בנות-פיהרערינס! — פערגרעסערט אין יעדען אָרט די צאָהל לעזערינס פון דער איינציגער יודיש-פּוילישער טריבונע פאַר דער יודישער פרוי!

פראשניץ. די מאַקאָווער בנות-גרופּע, האָט אונז בעזוכט אום ל״ג בעומר און מיר האָבען לכבוד זיי איינגעאָרדענט אַ גראַנדיעזע פייערונג. די פּאָרזיצערין פרל. גאָלדא פייערשטיין האָט געעפענט די פייערונג, בעגריסט די געסט, די מאַקאָווער לעהרערין פרל, גליקסבערג, האָט געהאַלטען אַ פייערליכע רעדע און געוועקט דעם אינטערעס צו גרינדען אַ ב״י. שול. ביי אַ סערווירטען טיש, האָבען מיר זיך געוויילט ביז שפּעט אין אָוענד. אַ שעהנע שלוס-רעדע האָט געהאַלטען פרל. פייגא מלאַווסקא. אַפּראַשניצערין.

וולאָצלאַוועק. זונטאָג דעם עלפטען ניסן, איז אין אונזער בית-יעקב-שולע, פאָרגעקומען דער יעהרליכער עקזאַמען, ביי דער אָנוועזענהייט פון פיל איינגעלאַדענע געסט, דאַרונטער 2 פאָרשטעהער פון דער יודישער קהלה, די ה״ה ר׳ העניך יאַנאָווער און ר׳ אליעזר קאָהן. די פּאָרזיצערין פון בית-יעקב-קאָמיטעט פרוי רחל רובינשטיין, בעגריסט די געסט און האַלט אַ אינהאַלטסרייכע רעדע וועגען דער בעדייטונג פונ׳ם בית-יעקב-געדאַנק. דערויף קומען פאַר די עקזאַמענס, ביי וואָס די קינדער ווייזען אַרויס פיל בקיאות און קענטעניסען אין אַלע למודים. פרנס אליעזר קאָהן האַלט אַ לענגערע רעדע אין נאָמען פון דער וולאָצלאַווקער יודישער קהלה-פערוואַלטונג, און דריקט גלייכצייטיג אויס אַ דאַנק דעם ב״י קאָמיטעט און אַ בעזונדערען יישר-כח די ג׳ לעהרערין פרל. קירשענבוים פאַר איהר אויסאָפּפערונג לטובת דער שולע. ה׳ קאָהן רעדט אויך צו די שילערינס אָפּאָר וואַרימע ווערטער און דער עולם פערלאָזט דעם זאַל אין אַ געהויבענער שטימונג. לעצטענס איז אויך פאָרגעקומען אַ גענעראַל-פערזאַמלונג פון די היגע „בנות״ און ס׳איז געוועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג. אַ בעזונדער גרויסען דאַנק, פערדינט אונזער ג׳ פאָרשטעהער אין קהלה, פרנס ר׳ העניך יאַנאָווער פאַר זיין מאַטעריעלער שטיצע, ווי אויך פאַר זיין כסדר׳דיגען אינטערעס לטובת אונזער ב״י שולע. דער קאָמיטעט.

נייצאָנז. חוה״פ איז אין היגען אַגודה-לאָקאַל פאָרגעקומען אַ בעראַטונג, מיט׳ן אַנטייל פון די חשוב׳סטע בעלי-בתים אין שטאָט און ס׳איז בעשלאָסען געוואָרען צו גרינדען אַ בית-יעקב-שול. עס איז אויך געוועהלט געוואָרען אַ קאָמיטעט. בן-אדם.

לוטעטאָוו, אויף דער איינלאַדונג פון היגע רעליגיעזע פריילייגס און פרויען, האָט אונזער שטאָט בעזוכט די בלאַשקער ב״י לעהרערין, די טאַלאַנטפולע רעדנערין פרל. שייער. עס איז פאָרגעקומען אַ גרויס פרויען-פערזאַמלונג אויף וועלכע פרל. שייער האָט רעפערירט די ציעלען און אויפגאַבען פון בנות אגו״י.

די בנות-אָרגאַניזאַציע איז באַלד געגרינדעט געוואָרען און ס׳האָבען זיך שוין פערשריבען אַ גרעסערע צאָהל מיטגלידערינס. מיר דאַנקען דער פרל. שייער פאַר איהר בעזוך. אַ ליטעטאָווערין.

פרזערבאָרז. צום אָנקומען פון דער נייער לעהרערין פאַר אונזער שולע, האָט די בנות-גרופּע איינגעאָרדענט אַ פייערליכע אויפנאַמע. די ספּעציעלע אויפנאַמס-פערזאַמלונג האָט געעפענט די פּאָרזיצערין פרוי בלאַס און בעגריסונגען האָבען געהאַלטען פרל. טויבע באָרוך – אין נאָמען פון „בנות״ און די שילערין יוכבד בלאַס אין נאָמען פון אַלע תלמידות. דאַרויף האָט די ג. לעהרערין אָבגעענטפערט מיט אַ לענגערען רעפעראַט, וועגען איהרע אויפגאַבען און פליכטען סיי בנוגע בית-יעקב סיי בנוגע בנות אגודת ישראל. דעם ערשטען שבת האָט די לעהרערין געלערנט פרק מיט דער בנות-גרופּעס, פון וואָס אַלע אנוועזענדע זענען געווען ענטציקט. פרל. פרידריך האָט געהאַלטען אַ פאָרלעזונג א. ד. ט. „ווילן און מוט״. עס איז אויך געוועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג פון פאָלגענדע פערזאָנען: פרוי בלאַס – פּאָרזיצ., פרל. שעראַדזקא – וויצע, ר. וועלטפרייד – סעקרעטאַרין, ח. ווישענסקא – וויצ, פ. אַבראַמזאָן – קאַסירערין, ביבליאָטעקאַרין – י. וויינמאַן און אַלס פערוואַלטונגס-מיטגלידער, ליבערמאַן, באַרוך און צוקער. ח. ב.

שולען אָהן אַנ׳אָרגאַן — ווער ווייס פון זיי און ווי אַזוי בעציהט זיך צו זיי די געזעלשאַפט?

מלאווע. אונזער בית-יעקב-שולע, ענטוויקעלט זיך זעהר גוט און צעהלט היינט ביז 800 תלמידות (ב״י) אַ בעזונדערען יישר-כח פערדינט דער פרעזעס פון היגען קהל ר׳ פנחס מאָנרוא פאַר זיין מיה לטובת דעם קיום און ענטוויקלונג פון דער שולע. אויף אונזער איינלאַדונג האָט שבת פ׳ בה״ב היט געוויילט רעד. א. ג. פרידענזאָן, וועלכער איז אַרויסגעטרעטען מיט איינִיגע געלונגענע רעפעראַטען. לעצטענס איז אויך ביי אונז געגרינדעט געוואָרען אַ בנות-אָפּטיילונג. די לעצטע האָט אין פערגאַנגענעם ל״ג בעומר געמאַכט. אַנ׳אויספלוג קיין סטרזעגאָווע, וואו אין דער וואוינונג פון ה׳ פיעטרקאָווסקא איז פאַר זיי געמאַכט געוואָרען אַ פריינדליכע אויפנאַמע. בן-עיר.

ווילעלון. אין אונזער בית-יעקב-שולע איז צום נייעם זמן אָנגאַזשירט געוואָרען די בעקאַנטע מלומדת פרל. הירש אַלס לעהרערין. אין שבועות האָט פרל. הירש געהאַלטען אַ גרויסע פייערדיגע רעדע מעניגא דיומא, אויך האָט פרל. הירש אַגיטירט פאַר׳ן בית-יעקב-זשורנאַל, וועלכער ווערט פון לעצטען חודש אָן גוט פערשפּרייט אין אונזער שטאָדט. ג.

חי׳ פייגע זיידנער ע״ה

אין בליהענדע עלטער פון 25 יאָהר איז אין שטעטעל טשעלאַדז, אין חודש אדר, געשטאָרבען די אידעאַלע פרוי מרת חי׳ פייגע זיידנער ע״ה, די טאָכטער פונ׳ם טשעלאַדזער רב, הרב לעווענטהאַל. די פערשטאָרבענע איז געווען אַ שטילע בעשיידענע אידעען-טרעגערין פון בית-יעקב-געדאַנק און האָט פיעל געלייסטעט פאַר אונזער זשורנאַל. ליידער האָט דער אונרחמנות׳דיגער טויט זי אָבגעריסען פון דער עבודת הקודש און איהר הייליגער נשמה האָט אויסגעהויכט אין די בעסטע יאָהרען פון איהר לעבען.

תנצב״ה

Dziewiętnaście listów o Żydostwie

Napisał Ben-Uzyjel (Rabbi Samson Rafal Hirsz).

List czwarty.

Jeżeli świat cały, ta wielka, cudowna harmonja istnienia jest dziełem Bożej ręki i narzędziem Jego zamiarów, w czem więc wobec tego, streszczać się powinno powołanie człowieka? Czyż nie mówi Ci tego własne Twoje serce? Człowiek, noszący w sobie największy dar swego Mistrza-siłę samopoczucia, duszę; on, w którym płonie iskra myśli, rzucająca jasne światło poznania na resztę podwładnych jej tworów — on chyba pierwszy powinien służyć B—gu! Uszanuj w sobie święto prażródło swej duszy! W obliczu wszystkich stworzeń, służących Stwórcy i Ty nazwij się sługą Bożym. Niema bowiem zaszczytniejszego dla Ciebie imienia. W świecie, w którym każda z tysiąca najrozmaitszych, a wzajemnie uzupełniających się, stworzeń, jest tylko cząstką jednej wyższej Woli, jednym tonem w cudownej symfonji istnienia, ogniwem w nieskończonym łańcuchu — czyż możliwe, by tylko człowiek był samoistną skończoną całością, celem samym w sobie? Czyż możliwe, by został stworzony li tylko, by jak pasożyt wysysać soki świata, nic mu wzamian nie dając? By żyć tylko dla siebie samego, swojej doskonałości, swoich radości, lub cierpień? Nie, cel taki byłby ograniczeniem dla jego myśli! On stworzony jest po to, by działalnością swoją wybiegał poza granice własnego istnienia, by żył dla B—ga i świata. צלם אלקים — „Człowiek jest obrazem B—ga" powiada Tora, a dusza nasza w radosnej dumie jej potakuje. Do czynu w imieniu B—ga jesteś powołany! Do czynnej, sprawiedliwej miłości dla wszystkiego co żyje! Każdy nerw, który w tobie drga, każde tętno twego serca ma być środkiem do jednego celu: לעבדה ולשמרה! — do intensywnej pracy, do wiernej straży nad Jego dziełem! Swiat nie do ciebie należy, ty dany zostałeś światu. Silna nić współczucia spaja twą duszę z resztą tworów. Każde z nich ma ci być bratem. Należysz do nich, bo widzisz je i odczuwasz; bo cieszysz się ich rozkwitem i żalem się przejmujesz na widok ich zaniku. Bo każdy krzyk bólu, każdy dźwięk radosny, brzmiący gdzieś w przyrodzie, znajduje czuły oddźwięk w twem sercu. W sile świadomości podporządkować się musisz prawu, któremu reszta stworzeń biernie tylko służy. „W wolności i świadomości" — oto wielkie hasło człowieka. Wszystkie siły służą B—gu, ale nie znają celu swojego istnienia, nie rozumieją własnego polotu do pracy. Ty, który rozumieć możesz wielkość swojego zadania, ty, przed którym B—g uchyla czasem rąbka Swojej tajemnicy, ty człowieku, stać powinieneś na czele niezliczonego hufca pracowników Bożych, całą siłą twej duszy i twórczego natchnienia skupić powinieneś w wypełnieniu Jego przykazań !נעשה ונשמע — wypełniaj i słuchaj! Spełniaj czego B—g żąda od ciebie i wsłuchuj się w swoją duszę! Przez czyny swoje dojdź od poznania siebie i swego zadania! Leży ono nie w nagromadzonych duchowych i materjalnych skarbach, lecz w sumie tego coś wydał ze siebie, w sposobie, jakim wykorzystałeś swe zdolności, by zgodnie z wolą B—ga działać dla dobra i rozwoju świata. Materjalne i duchowe skarby twoje nie mają samoistnej wartości. Zyskują dopiero prawdziwe znaczenie, jako narzędzie do czynu. Od mikroskopijnego włókienka nerwowego, aż do siły dłoni i umysłu twego, który potrafi ujarzmić siły przyrody — to tylko narzędzia, które ułatwić ci mają zdobycie celu. I one świadczyć będą później przed tronem B—ga za lub przeciw tobie, jak je użyłeś, czy je zaniedbałeś, czy pod wpływem twej woli wydały zdrowe owoce, czy też szkodliwe chwasty. Istnieje zewnętrzna miara uczynków ludzkich, czy zgadzają się i jak dalece zgadzają się z wolą B—ga, — istnieje również miara wewnętrzna wielkości człowieka. Rozstrzyga o niej nie mnóstwo jego talentów, ani nawet jego czynów, lecz jedynie sposób wykonywania woli Bożej w stosunku do rozmiarów zdolności wykonawcy. Zwichnięte jest najbogatsze nawet życie, jeżeli cel chybił właściwego celu. Natomiast istnienie najprzeciętniejszego nawet człowieka, który należycie wykorzystał swoje skromne dane, zyskuje wielką wartość w oczach B—ga. Szczęście, doskonałość i wielkość człowieka leży w pełni duchowych i materjalnych sił, których użycie zgodne z wolą Stwórcy jest celem życia tego człowieka. „Genjusz tworzenia" — powiada mędrzec — „bierze kształtujący się zarodek ludzkiej istoty, zanosi przed tron Najwyższego i pyta: jakim ma być w życiu ten nowy człowiek? silnym czy słabym, mędrcem czy prostakiem, bogaczem czy nędzarzem? O jedną rzecz tylko nie pyta: czy ma on być złym czy dobrym. Bowiem

o wszystkich brakach lub walorach duszy i życia ludzkiego rostrzyga z góry wyrok Boski, tylko nie o wartości moralnej i bogobojności człowieka. Sposób, w jaki pojmuje siebie i swoje powołanie zależy od niego samego. Nie można więc sądzić o wielkości człowieka na podstawie tego, co z góry udzielonem mu zostało, co w połowie tylko zależy od jego woli. W cnocie, którą zdobył sobie o własnej mocy, leży ogrom jego zasługi. W ten sposób pojęty cel ludzkiego powołania, może każdy osiągnąć o każdej porze każdej okoliczności. Kto w swoim czasie i swoim zakresie, w miarę swoich zdolności, działał zgodnie z wolą Bożą, spełniał Jego przykazania, popierał rozwój Jego tworów—ten był człowiekiem. Sprawiedliwość i miłość były dzwignią Jego życia. Całe jego istnienie, jego myśli i uczucia, jego słowa, czyny, praca i użycie—były jedną nieprzerwaną służbą Bożą. Życie takie tryumfuje nad zmiennością losu. Nic bowiem nie zdoła zachwiać silnej udywidualności tego człowieka; ani radość i dostatek, ani nędza i cierpienie, ani łzy bólu, ani łzy szczęścia. Stała, niezmienna prawie jak B-g, góruje ona nad różnemi kolejami doli i każda nowa strata, każda świeża radość jest dla niej tylko hasłem do czynu. — Z tego punktu widzenia wszystko, co w tobie żyje, każda cząstka twej ziemskiej powłoki, każda sekunda doczesnego bytu jest pełna znaczenia. Jak w przyrodzie nic nie ginie, lecz każde żdziebełko, każdy pyłek ma prawo bytu i cel, dla którego żyje — tak też każde drgnienie twojej duszy, najlżejsze myśli, uczucia, czyny, nie przechodzą bez śladu. Jeżeli słuszne są i sprawiedliwe, są one w oczach B-ga cząstką twej zasługi i uzupełnienia Jego dzieła. Spełnianie woli Bożej przez każdą myśl, każdy czyn, słowo i uczucie — oto treść i zadanie ludzkiego istnienia. A wolę Stwórcy odczuć i zrozumieć musimy sami. Podczas, gdy wola Boża tkwi w reszcie stworzeń, podczas, gdy cała ich egzystencja na niej się opiera i uwydatnić ją musi — człowiek posiada wolność postanowień i decyzji, i w tem leży wielkość jego. Głos Boży, który mu rozkazuje, który wypełnia liczną formą ich istnienia — przez te stworzenia właśnie przemawia tylko do uczuć i rozumu człowieka. Od człowieka jedynie zależy, by głos ten dosłyszał i uczynił go dźwignią swych czynów. — Spójrz, Benjaminie, na świat wokół siebie. Porównaj czystą egzystencję żdziebełka trawy, majestatyczną potęgę grzmotu z zaślepionem samolubstwem twej duszy. I jeżeli nie zrozumiesz, jak nisko upadłeś w egoistycznej swej pysze w obliczu tych tworów, których całe istnienie jest jedną służbą Bożą,— wówczas biadaj nad zepsuciem wieku, które tak potrafiło zaćmić jasność Twej myśli, że prawdy odróżnić nie zdoła. — — — — — — — — — —

Kraków. Tłom.: H. Lednitzerówna

WIŚLANKA

Pul, pul, pul, źródełko, bij,
Płynnem złotem w słońcu lśnij.

Wskróś kwietnych łąk, zieleni ról,
W upalny południowy żar —
Bij niestrudzenie, bij, jak puls,
Spiekocie zbóż,
Omdleniu róż,
Nieś świeży swój kryształny dar...

Pul, źródełko złote, bij
W rozognieniu letnich dni.

Gdzie brzęczą roje pszczół wśród lip,
Tam sad, tam most, tam dom, tam wieś,
Tam, słysz! żórawia wyschły skrzyp —
Gorączce trzód,
Spragniony chłód,
Spragnione orzeźwienie nieś...

Wij się, modra rzeczko, wij,
O swych boskich źródłach śnij...

Aż zejdziesz tam, gdzie nizin kraj
Pustynny rodzi nędzny chleb,
Lud modli się, gdzie święty gaj,
Palączką warg,
Śród jęków, skarg
O Ciebie! jak o łaskę nieb...

I dalej płyń... Olbrzymi grób,
Dolina śmierci ta i zgliszcz
W szańcach pociski, bagnet, trup
Zmyj wszystko zmyj —
Przelanej krwi
Ostatnie ślady zniszcz, zniszcz, zniszcz.

Wij się złotą wstęgą, wij,
Wielką hańbę ziemi zmyj!

I płyń... Strumyczków zgarnij broń
Jak wszechradości hymn, by się
W gardło praojca śpiewnie wlać
A Ojciec, Pan —
Wód: Ocean
Przytuli drogie dziecię swe...

Samuel Nadler.

Gliniany, w maju.

די לאָדזער „בית-יעקב"-שולען צום נייעם שול-יאָהר.

ערב דעם נייעם שול-יאָר, ווערט אין די לאָדזער ב"י-שולען זעהר טעכטיג געאַרבייט. די פערוואַלטונג האַלט בכדר אָפּ בעראַטונגען וועגען די הכנות צום נייעם שול-יאָהר. די שולע אויף פּיראַמאָוויטשאַ ווערט פערגרעסערט און ס'ווערען אנגאַזשירט נייע לעהר-קרעפטען.

פאַר'ן סיום פון שול-יאָהר מאַכען די לאָדזער שולען, די העכערע קלאַסען, אַנ'אויספלוג קיין וואַרשא. דאָרט וועלען די קינדער אונטער דער לייטונג פון די לעהרערינס בעזוכען פערשידענע היסטאָרישע מקומות.

פאָריגען חודש האָבען די העכערע קלאַסען געמאַכט אַנ'אויספלוג אין דער לאָדזער ווידזעווער מאַנופאַקטור-פאַבריק, וואו אַנ'אינזשיניער האָט זיי בעקענט מיט פערשידענע טעכנישע איינריכטונגען.

לעצטענס האָט די שולע בעזוכט הרה"ג ר' שלמה גראָדזענסקי שליט"א און וויזיטירט די קלאַסען, דער לעצטער האָט זיך אויסגעדרוקט מיט ענטציקונג איבער'ן ערפאָלג פון די לימודים.

די אנערקענטע לערן-ביכער פאר די בית-יעקב-שולען

צום שול-יאָהר תרפ"ט!

פערלאַג „ערציהונג" לאָדז.

רעדאַגירט דורכ'ן מומחה-פעדאַגאָג שול-דירעקטאָר י. נ. קאמיענייעץ פון דער בית-יעקב-שולע אין לאָדז, צגעלניאַנא 24.

די שול-ביכער פון אונזער פערלאַג, וואָס זענען שוין איינינע יאָהר איינגעפיהרט אין לערן-פּראָגראַם פון פיעל בית-יעקב-שולען, האָבען איבעראַל בעקומען אַנערקענונג און לויב. די דאָזיגע שול-ביכער, וואָס זענען געשאַפען געוואָרען דורך געניטע פעדאַגאָגישע הענד, האָבען אַ אונגעהויער גוטע ווירקונג ביים אונטעררי‏כט, שוין דערפאַר, ווייל זיי זענען אויפ'ן שויס פון דער שול געשאַפען געוואָרען און ענטשפּרעכען פולשטענדיג אַלע מאָדערן-פעדאַגאָגישע כללים.

ביי די פיעל-מאָליגע בחינות וואָס זענען אין די דערמאָהנטע שולען דורכגעפיהרט געוואָרען, זענען אָנוועזענד געווען חשוב'ע פערזענליכקייטען און תורה-אויטאָריטעטען און האָבען מיט ענטציקונג זיך אויסגעדריקט איבער'ן ערפאָלג פון די לימודים. צוו.אַנד. האָבען זיך בעטייליגט אין די בחינות די רבנים-גאונים: רבי אהרן לעווין שליט"א (ריישער רב), רבי יצחק יהודא טרונק שליט"א (קוטנער רב), רבי שלמה גראָדזענסקי שליט"א (זאַגוראָווער רב), רבי משה חיים בלוי (מנהל פון אגו"י אין ארץ-ישראל) און דער ועד הרבנים פון לאָדז. די לעצטע האָבען אויך פערצייכענט די קענטניסען פון די תלמידות אַלס ערפאָלגרייכע. שריפטליכע הסכמות אויף די שול-ביכער, האָבען געגעבען די גאונים: רבי מאיר דן פּלאָצקי זצ"ל, רבי חיים יהודא גינצבורג שליט"א (שעדלעצער רב), רבי יעקב מאיר בידערמאַן שליט"א און ד"ר ש. דייטשלענדער, דירעקטאָר פון דער אַלוועלטליכער קרן-התורה-צענטראַלע אין וויען.

ביז יעצט זענען שוין ערשינען:

פאַר'ן ערשטען שול-יאָהר:

„יודישקייט" — ערשטער טייל. אינהאַלט: אַלע עיקרי הדת, ברכת השחר והנהגין, עשרת הדברות. אלץ אין פאָרם פון מעשה'לעך מיט פעדאַגאָגישע אָנווייזונגען פאַר דער לעהרערין. פרייז 2 זל.

פאַר'ן צווייטען שול-יאָר:

„יודישקייט" — צווייטער טייל. אינהאַלט: ערקלערונגען, אין פאָרם פון מעשה'לעך, איבער פערשידענע אויפגאַבען פון יודישען קינד און דינים פון טאָג-טעגליכען לעבען.

פאַר'ן דריטען שול-יאָר:

„יהדות" — ערשטער טייל. אינהאַלט: 20 הלכות פון טאָג-טעגליכען לעבען, פּאָפּולאַריזירט און צו יעדער הלכה אַ אינהאַלטסרייכע בעגייסטערטע איינלייטונג. געבונדען. פרייז 1,50 זל.

פאַר'ן פירטען שול-יאָר:

„יהדות" — צווייטער טייל. I באַנד. אינהאַלט: אַ איינלייטונגס-מאמר פון קוטנער רב הרה"ג ר"י טרונק שליט"א; בעאַרבייט און פּאָפּולאַריזירט די ערשטע 11 מלאכות פון הלכות שבת.

פאַר'ן פינפטען שול-יאָר:

„יהדות" — צווייטער טייל. II באַנד. אינהאַלט: אַלע איבריגע אב מלאכות מיט שעהנע פירושים און ערקלערונגען.

מאָנאָגראַפיעס פאַר קינדער. פּראָספּעקט געבונדען. — — — — — — צום פרייז פון 40 גראָשען.

1) רש"י הקדוש. 2) רמב"ם. 3) רבי יהודא הלוי.

די ביכער בעקומט מען אין אַלע בוכהאַנדלונגען, ווי אויך אין אונזער רעדאַקציע.

WSCHÓD

Łódź, w czerwcu 1928 r.

ב"ה לאָדז, תמוז תרפ"ה.

Szanowni Czytelnicy!

Przystępując do wydawnictwa naszego pisma, nie zyski mieliśmy na celu, ani popularność tanią a przemijającą. Żyjemy w wieku największego zepsucia i zgnilizny, wieku zaślepienia, wieku wybujałej pychy mędrków i półmędrków, szargających świętości przodków i którym wiara fałszywa tak zaćmiła umysły, że prawdy od kłamsta, ziarna od plewów odróżnić niezdolni.

Świadomość grożącego niebezpieczeństwa, świadomość obowiązku wobec wszystkiego, co nam święte — kazała nam rozpocząć wydawnictwo pisma. Przez pięć lat zgóry, borykając się z trudnościami, walcząc ofiarnie z przeciwienistwami, udało nam się dział żydowski pisma postawić na należytym, wysokim poziomie. Niestety, dział, prowadzony w języku polskim, przez to niemniej ważny. należytego poziomu nie osiągnął. Złożył się na to cały szereg trudności techniczno — redakcyjnych, oraz nadewszystko brak funduszów.

Obecnie po zaangażowaniu nowych sił redakcyjnych postanowiliśmy dział polski już z następnym numerem rozszerzyć i wierzymy, że po decyzji C. S. „Bnoth Agudath Isroel" o popieraniu funduszu prasowego przez uzyskanie dla pisma 1000-ca nowych abonentów, uda nam się również i dział polski postawić na odpowiednim poziomie.

Bez waszej jednakże pomocy, szanowni czytelnicy, zwalczanie trudności materjalnych, związanych z powiększeniem pisma i nakładu, okaże się niemożliwością. Albowiem funduszów na pracę naszą prawie nie otrzymujemy. Jest więc Waszą sprawą pospieszyć nam z pomocą w tej zbożnej, a ciężkej pracy! Zyskujcie nam prenumeratów, rozszerzajcie i rozpowszechniajcie Wasze pismo! Od was zależy rozkwit pisma, pomagajcie nam więc w trzebieniu zła i wyplenieniu chwastów!

Czytelnicy! do Was apelujemy i na Was liczymy!

Redakcja.

די לאָדזער „בית־יעקב“־שולען צום נייעם שול־יאָהר.

ערב דעם נייעם שול־יאָר, ווערט אין די לאָדזער ב״י־שולען זעהר טיכטיג געאַרבייט. די פערוואַלטונג האַלט ככדר אָפּ בעראַטונגען וועגען די הכנות צום נייעם שול־יאָהר. די שולע אויף פּיראַמאָוויטשאַ ווערט פערגרעסערט און ס׳ווערען אנגאַזשירט נייע לעהר־קרעפטען.

פאַר׳ן סיום פון שול־יאָהר מאַכען די לאָדזער שולען, די העכערע קלאַסען, אַנ׳אויספלוג קיין וואַרשא. דאָרט וועלען די קינדער אונטער דער לייטונג פון די לעהרערינס בעזוכען פערשידענע היסטאָרישע מקומות.

סאָריגען חודש האָבען די העכערע קלאַסען געמאַכט אַנ׳-אויספלוג אין דער לאָדזער ווידזעווער מאַנופאַקטור־פאַבריק, וואו אַנ׳אינזשיניער האָט זיי בעקענט מיט פערשידענע טעכנישע איינריכטונגען.

לעצטענס האָט די שולע בעזוכט הרה״ג ר׳ שלמה גראָדזענסקי שליט״א און וויזיטירט די קלאַסען, דער לעצטער האָט זיך אויסגעדרוקט מיט ענטציקונג איבער׳ן ערפאָלג פון די לימודים.

די אנערקענטע לערן־ביכער פאר די בית־יעקב־שולען

צום שול־יאָהר תרפ״ט!

פערלאַג
„ערציהונג“
לאָדז.

רעדאַגירט דורכ׳ן מומחה־פעדאַגאָג
שול־דירעקטאָר י. נ. קאמיעניעץ
פון דער בית־יעקב־שולע אין לאָדז, צעגעלניאַנא 24.

די שול־ביכער פון אונזער פערלאַג, וואָס זענען שוין אייניגע יאָהר איינגעפיהרט אין לערן־פּראָגראַם פון פיעל בית־יעקב־שולען, האָבען איבעראַל בעקומען אַנערקענונג און לויב. די דאָזיגע שול־ביכער, וואָס זענען געשאַפען געוואָרען דורך געניטע פעדאַגאָגישע הענד, האָבען אַ אונגעהויער גוטע ווירקונג ביים אונטערריכט, שוין דערפאַר, ווייל זיי זענען אויס׳ן שויס פון דער שול געשאַפען געוואָרען און ענטשפּרעכען פולשטענדיג אַלע מאָדערן־פעדאַגאָגישע כללים.

ביי די פיעל־מאָליגע בחינות וואָס זענען אין די דערמאָהנטע שולען דורכגעפיהרט געוואָרען, זענען אָנוועזענד געווען חשוב׳ע פערזענליכקייטען און תורה־אויטאָריטעטען און האָבען מיט ענטציקונג זיך אויסגעדריקט איבער׳ן ערפאָלג פון די לימודים. צוו.אַנד. האָבען זיך בעטייליגט אין די בחינות די רבנים־גאונים: רבי אהרן לעווין שליט״א (ריישער רב), רבי יצחק יהודא טרונק שליט״א (קוטנער רב), רבי שלמה גראָדזענסקי שליט״א (זאַגוראָווער רב), רבי משה חיים בלוי (מנהל פון אגו״י אין ארץ־ישראל) און דער ועד הרבנים פון לאָדז. די לעצטע האָבען אויך פערצייכענט די קענטניסען פון די תלמידות אַלס ערפאָלגרייכע. שריפטליכע הסכמות אויף די שול־ביכער, האָבען געגעבען די גאונים: רבי מאיר דן פלאָצקי זצ״ל, רבי חיים יהודא גינצבורג שליט״א (שעדלעצער רב), רבי יעקב מאיר בידערמאַן שליט״א און ד״ר ש. דייטשלענדער, דירעקטאָר פון דער אַלוועלטליכער קרן־התורה־צענטראַלע אין וויען.

ביז יעצט זענען שוין ערשינען:

פאַר׳ן ערשטען שול־יאָהר:

„יודישקייט“ — ערשטער טייל. אינהאַלט: אַלע עיקרי הדת, ברכת השחר והנהנין, עשרת הדברות. אלץ אין פאָרם פון מעשה׳לעך מיט פעדאַגאָגישע אָנווייזונגען פאַר דער לעהרערין. פרייז 2 זל.

פאַר׳ן צווייטען שול־יאָר:

„יודישקייט“ — צווייטער טייל. אינהאַלט: ערקלערונגען, אין פאָרם פון מעשה׳לעך, איבער פערשידענע אויפגאַבען פון יודישען קינד און דינים פון טאָג־טעגליכען לעבען.

פאַר׳ן דריטען שול־יאָר:

„יהדות“ — ערשטער טייל. אינהאַלט: 20 הלכות פון טאָג־טעגליכען לעבען, פּאָפּולאַריזירט און צו יעדער הלכה אַ אינהאַלטסרייכע בעגייסטערטע איינלייטונג. געבונדען. פרייז 1,50 זל.

פאַר׳ן פירטען שול־יאָר:

„יהדות“ — צווייטער טייל, I באַנד. אינהאַלט: אַ איינלייטונגס־מאמר פון קוטנער רב הרה״ג ר״י טרונק שליט״א; בעאַרבייט און פּאָפּולאַריזירט די ערשטע 11 מלאכות פון הלכות שבת.

פאַר׳ן פינפטען שול־יאָר:

„יהדות“ — צווייטער טייל. II באַנד. אינהאַלט: אַלע איבריגע אב מלאכות מיט שעהנע פירושים און ערקלערונגען.

מאָנאָגראַפיעס פאר קינדער. פּראַכטפאָל געבונדען. — — — — — — צום פרייז פון 40 גראָשען.

1) רש״י הקדוש. 2) רמב״ם. 3) רבי יהודא הלוי.

די ביכער בעקומט מען אין אַלע בוכהאַנדלונגען, ווי אויך אין אונזער רעדאַקציע.

WSCHÓD

Łódź, w czerwcu 1928 r. ב״ה לאָדז, תמוז תרפ״ח.

Szanowni Czytelnicy!

Przystępując do wydawnictwa naszego pisma, nie zyski mieliśmy na celu, ani popularność tanią a przemijającą. Żyjemy w wieku największego zepsucia i zgnilizny, wieku zaślepienia, wieku wybujałej pychy mędrków i półmędrków, szargających świętości przodków i którym wiara fałszywa tak zaćmiła umysły, że prawdy od kłamstwa, ziarna od plewów odróżnić niezdolni.

Świadomość grożącego niebezpieczeństwa, świadomość obowiązku wobec wszystkiego, co nam święte — kazała nam rozpocząć wydawnictwo pisma. Przez pięć lat zgóry, borykając się z trudnościami, walcząc ofiarnie z przeciwienistwami, udało nam się dział żydowski pisma postawić na należytym, wysokim poziomie. Niestety, dział, prowadzony w języku polskim, przez to niemniej ważny, należytego poziomu nie osiągnął. Złożył się na to cały szereg trudności techniczno — redakcyjnych, oraz nadewszystko brak funduszów.

Obecnie po zaangażowaniu nowych sił redakcyjnych postanowiliśmy dział polski już z następnym numerem rozszerzyć i wierzymy, że po decyzji C. S. „Bnoth Agudath Isroel“ o popieraniu funduszu prasowego przez uzyskanie dla pisma 1000-ca nowych abonentów, uda nam się również i dział polski postawić na odpowiednim poziomie.

Bez waszej jednakże pomocy, szanowni czytelnicy, zwalczanie trudności materjalnych, związanych z powiększeniem pisma i nakładu, okaże się niemożliwością. Albowiem funduszów na pracę naszą prawie nie otrzymujemy. Jest więc Waszą sprawą pospieszyć nam z pomocą w tej zbożnej, a ciężkej pracy! Zyskujcie nam prenumeratów, rozszerzajcie i rozpowszechniajcie Wasze pismo! Od was zależy rozkwit pisma, pomagajcie nam więc w trzebieniu zła i wyplenieniu chwastów!

Czytelnicy! do Was apelujemy i na Was liczymy!

Redakcja.

Łódź, Czerwiec 1928 r. Cena 85 gr. Rok V, zeszyt 5 (33).
„BAJS JAKOW“ (miesięcznik) Adres Red. „Bajs Jakow“ Łódź, Aleksandrowska 28.

תמוז-אב נומער פון איינציגען אנערקענטען
לעזע-בוך פאר אונזערע שול-קינדער

„קינדער גארטען“ № 12

דער ניי-ערשינענער טאָפעל-נומער פון „קינדער-גאָרטען“ האָלט 36 זייטען בוך-פאָרמאַט געבונדען אין אַ פאַרביגע הילע

דאָס קינד אין דער בית-יעקב-שולע געפינט אין „קינדער-גאָרטען“ דאָס פאַסיגסטע, שעהנסטע און אָנציהענדסטע לייען-מאַטעריאַל. יעדעס מעשה׳לע, גע‍וועלקע און לידעלע, וואָס דרוקט זיך אין ק. ג. ווערט דורך אַ געניטער פעדאַגאָגיש - ליטעראַרישער האַנד אויספּרובירט און געשליפען, ס׳זאָל דעם בית-יעקב-קינד, אויספיינערען דעם געשמאַק פאַר ליטעראַרישע שאַפונגען. אויך איז אין לעצטען נומער ק. ג. פערהאַן אילוסטראַציעס און בילדער, וואָס גיבען צו דעם ק. ג. אַ בעזונדער שעהן אויסזעהן.

ס׳איז דער הייליגסטער חוב פון די ג׳ לעהרערינס, אַלס ליבהאָבער פון קינדער-ליטעראַטור, זייערע שילערינס צו פערזאָרגען מיט׳ן איינציגען ספעציעל פאַר זיי געשאַפענעם קינדער-זשורנאַל. פון בעזונדערער וויכטיגקייט, זענען די מאָנאָגראַפיעס פון יודישע תלמודישע פערזענליכקייטען, וואָס געפינט זיך אין יעדען נומער ק. ג. געשריבען דורך אַ מוכחה-פעדאַגאָג ה׳ בנימין זוסמאַן.

בעשטעלט אין וואָס אַ גרעסערע צאָהל! אַדרעס:
Red. „Bajs Jakow“ (Kinder Garten) Łódź.
Aleksandrowska 28.

מזל טוב

אַ האַרציגען מזל טוב און גליקווינשען שיקען מיר איבער אונזערע אַקטיווע מיטאַרבייטערינס פרל. חנה שרה שטייער צו איהר חתונה מיט ה׳ יצחק ערדינאַסט (לוטוטאָוו) פרל. פייגא ראָזענבערג מיט ה׳ אבא בוימאַץ (דזיאַלאָשין) פרל. פערל נוסבוים מיט ה׳ מרדכי וואָלף שולץ (זד.-וואָלע) און צו די פערלאָבונג פון די מיטגלידערינס: פרל. רייזיל קרימאַלאָווסקא מיט ה׳ פ. גראסס (לאָדז) פרל. אסתר סטאַרזיסנקא מיט ה׳ אלימלך קלעציעווסקי (קאַליש) פרל. רבקה ראָזענבאום מיט ה׳ ס. שוואַרץ (לאָדז) זאָל זייער צוקונפט געבויט ווערען אין גייסט פון אונזער אידעאַל!

לעהרערין	מרים טאובע
פאָרזיצ.	לאה יאַקאבאָוויטש
סעקרעט.	חוה רחל וויינגאָט
אָרטס-גרופע	בנת-אגודת-ישראל

זד.-וואָלע.

מיר ווינשען דער אידעאַלער טרעגערין פון אָרטאָדאָקסישען געדאַנק פרל. מ. טרויבע אַ ברכה-פולען מזל-טוב, צו איהר פערלאָבונג. אַלס איינע צווישען די פיל אַנדערע, וואָס העלפט בלב ונפש אונזער רעדאַקציע, זינט דעם ערשטען טאָג ווען דער זשורנאַל האָט אָנגעהויבען ערשיינען. זאָל דער אַלמעכטיגער זי בענשען צו קענען ווייטער פאָרטזעצען די הייליגע אַרבייט, אַלס בייספיל פאַר אַלע יודישע טעכטער!

רעדאַקציע „בית-יעקב-זשורנאַל“ לאָדז.

אַ הערצליכען מזל טוב ווינשט צו די פערלאָבונג פון

פרל. טרויבע (בלאַשקא)
מיט ה׳ בוכמאן (וואַרשא)

לעהרערין מ. טויבע
אָרטס-גרופע בנות אגודת ישראל

זד.-וואָלע.

מזל טוב

דעם ערשטען מיטגרינדער פון אונזער זשורנאַל, ה׳ יצחק פטאַשניק ווינשען מיר אַ האַרציגען מזל-טוב צו דער תנאים פון זיין חשובן זוהן פישל מיט פרל. רבקה האָלצבערג, פון ברזעזין.

רעדאַקציע „בית-יעקב“ לאָדז.

נחום אבלים!

מיר גיבען איבער דעם טיפסטען אויסדרוק פון האַרציגסטע מיטגעפיהלען דער חשובער מיטגלידערין פון „בית-יעקב“-קאָמיטעט

פרוי שרה׳ציע בראָסטאָווסקא

און אונזערע ליבענקע שילערינס בראָסטאָווסקיס צו די שלשים פון זייער פערשטאָרבענעם מאַן און פאָטער, דעם חשוב׳ן אגודה-מיטגליד

ר׳ יעקל ע״ה

זאָלען זיי זיין צווישען די געטרייסטע פון פאָלק ישראל און געפינען זייער נחמה אין דער טרייער אַרבייט פאַר דעם הויכען בית-יעקב-אידעאַל

בית - יעקב - קאָמיטעט און גאָסטינין.
לער.—קריסע שטערן

צו די שלשים פון זייער פערשטאָרבענעם פאָטער

ר׳ יעקל בראָסטאָווסקי ע״ה

דריקען מיר אויס דעם האַרציגסטען מיטגעפיהל אונזערע ליבע פריינדינס יטא און אסתר.

זאַלען זיי געטרייסט ווערען בנחמת ציון וירושלים.

דער בנות-קורס ביים ב״י אין גאָסטינין.

Red. i wyd. L. G. Frydenzon. Tłocznia I. Grinberga Łódź, Wschodnia 45. tel. 31-90.